

ANLIK

İki Aylık Düşünce, Kültür ve Bilim Dergisi

2020'de Halkçılığa Bakmak

Doç. Dr. İhsan Ömer ATAGENÇ

Düşlemek, Devrimci Bir Eylemdir

Muharrem ANIL

Virüs, Yıkıcı Teknoloji ile Otoliz ve Halkçılık Fenomeni

Çağlar KUZLUKLUOĞLU

Devrimci Düşüncenin Sönümlenmesi

Deniz YÜCE

Destanımızda Yalnız Onların

Maceraları Vardır

Muharrem ANIL

Emeğe ve Düzene Tutulan Bir Kara Ayna

Ken Loach Sineması

Çağlar KUZLUKLUOĞLU

Günümüzde Toplumsal Sınıfların Çatışmazlığı Mümkün Müdür?

Deniz YÜCE

Uluslararası İlişkilerde Ekonomik Yaptırımlar ve Türkiye

Ahmet Yavuz Gürler

Yoksul Olamayacak Kadar Fakir

Erol Özgür Abanoz

Kitap İncelemesi: Taylan Özbay, Edebiyatımızın Ustalarının Gözünden Atatürk ve Devrimlerinin Yönü

Muharrem ANIL

Altı Okun Motoru Devrimcilik

Doç. Dr. İhsan Ömer ATAGENÇ

ANLIK

İki Aylık Düşünce, Kültür ve Bilim Dergisi

Eylül-Aralık 2020 / Sayı 16

İki ayda bir çıkar.

anlikdergisi.com

Künye

Genel Yayın Yönetmeni:
Deniz YÜCE

İdari İşler Kurulu Başkanı:
Muharrem ANIL

Yayın Kurulu:
Doç. Dr. İhsan Ömer ATAGENÇ
Deniz YÜCE
Doğacan BAŞARAN
Muharrem ANIL
Dr. H. Tolga ARSLAN
Çağlar KUZLUKLUOĞLU

Ankara Temsilcisi:
İpek ESEN

İstanbul Temsilcisi:
Berkay SEZER

Redaksiyon:
Beyza Selen ÇAVUŞ

Dizgi:
Furkan KAYABAŞI

İçindekiler

- 03** Sunuş
- 04** 2020'de Halkçılığa Bakmak
Doç. Dr. İhsan Ömer ATAGENÇ
- 07** Virüs, Yıkıcı Teknoloji ile Otoliz ve Halkçılık Fenomeni
Çağlar KUZLUKLUOĞLU
- 09** Destanımızda Yalnız Onların Maceraları Vardır
Muharrem ANIL
- 15** Günümüzde Toplumsal Sınıfların Çatışmazlığı Mümkün Müdür?
Deniz YÜCE
- 17** Yoksul Olamayacak Kadar Fakir
Erol Özgür Abanoz
- 19** Altı Okun Motoru Devrimcilik
Doç. Dr. İhsan Ömer ATAGENÇ
- 21** Devrim, İş'in Doğasına Aykırı Mıdır?
Çağlar KUZLUKLUOĞLU
- 23** Düşlemek, Devrimci Bir Eylemdir
Muharrem ANIL
- 25** Devrimci Düşüncenin Sönümlenmesi
Deniz YÜCE
- 27** Emeğe ve Düzene Tutulan Bir Kara Ayna Ken Loach Sineması
Çağlar KUZLUKLUOĞLU
- 28** Uluslararası İlişkilerde Ekonomik Yaptırımlar ve Türkiye
Ahmet Yavuz Gürler
- 31** Kitap İncelemesi: Taylan Özbay, Edebiyatımızın Ustalarının Gözünden Atatürk ve Devrimlerinin Yönü
Muharrem ANIL

/anlikdergisi

Sunuş

Deniz YÜCE
Genel Yayın Yönetmeni

Anlık Dergisi'nin Halkçılık – Devrimcilik birleştirilmiş sayısı ile karşı-
nızdayız. Altı Ok'un kalan ikisini de kaleme alarak 2020 yılını tamamlıyoruz.
Halkçılık dosyamızda Doç. Dr. İhsan Ömer Atagenç, Çağlar Kuzlukluoğlu,
Muharrem Anıl, Erol Özgür Abanoz ve ben deniz birer yazı kaleme aldık. Bu
yazıların odak noktasında Halkçılık derken ne anladığımızı açıklamaya ça-
lıştık. Ayrıca salgın süreciyle birlikte had safhalara ulaşan açlık, yoksulluk,
işsizlik gibi konuları da bu bağlamda ele aldık. Hak ve hukuk mücadelesinde
bile yoksulların birkaç adım geride kaldığını Erol Özgür Abanoz'un yazıyla
birlikte sizlere aktarmış olduk. Türkiye'deki servet dağılımının 2000 sonra-
sı nasıl %10'luk bir azınlık elinde toplandığını bu sayıda Muharrem Anıl'ın
kaleminden okuyacağız. Değerli hocamız İhsan Ömer Atagenç bizi dünden
bugüne bir yolculuğa çıkararak tarihsel bağlamında Halkçılık konusu ele aldı.
Çağlar Kuzlukluoğlu ise "Virüs, Yıkıcı Teknoloji ile Otoliz ve Halkçılık Feno-
meni" başlıklı yazısıyla bu sayımıza katkı sundu.

İkinci dosya konumuz olan Devrimcilik dosyasında ise; Doç. Dr. İhsan
Ömer Atagenç, Çağlar Kuzlukluoğlu, Muharrem Anıl ve ben deniz yer aldık.
İhsan Ömer Atagenç Kemalizm ve Devrimcilik ilişkisi üzerinde bir değerlen-
dirme bulundu. Bizler de Türk Devrimi ve günümüzdeki muhafazakârlaş-
ma bağlamın konuyla ilgili görüşlerimizi paylaştık. Yazımda bahsettiğim gibi
bugüne kadar yazdıklarımız nasıl bir Türkiye düşlediğimizin yansımasıdır ve
bütünlüklü olarak bakıldığında daha da anlam kazanacaktır.

Ayrıca dergimizin bu sayısında Çağlar Kuzlukluoğlu'nun "Emeğe ve
Düzene Tutulan Bir Kara Ayna: Ken Loach Sineması" yazısı ve Muharrem
Anıl'ın, Taylan Özbay'ın "Edebiyatımızın Ustalarının Gözünden Atatürk Ve
Devrimin Yönü" adlı kitabının incelemesi yer almıştır. Ahmet Yavuz Gürler
de "Uluslararası İlişkilerde Ekonomik Yaptırımlar ve Türkiye başlıklı yazısıyla
katkı koymuştur

2020 yılında dergimizin yayımlanması konusunda başta yayın kuru-
lumuz olmak üzere, katkısını esirgemeyen hocalarımıza, yazar arkadaşları-
mıza ve teknik ekibimize katkılarından dolayı minnettarız. Siz sevgili okuyu-
cularımıza da desteklerinizden dolayı teşekkür eder, keyifli okumalar dileriz.

2021 yılı programımızda, Türkiye'de pek konuşulmayan ama konu-
şulması gereken önemli konuları ele almaya çalışacağız. Yeni yılın her şey-
den evvel sağlık getirmesi en büyük temennimiz. Aydınlık yarınlarda görüş-
mek dileğiyle ...

2020'de Halkçılığa Bakmak

Doç. Dr. İhsan Ömer
ATAGENÇ

Halkçılık, Cumhuriyet'in kuruluş yıllarının anıtsal bir ideali gibi geliyor bugünden bakıldığı zaman. Zamanında doğmuş, büyümüş ve doğal yaşamın imkânları içinde ölmüş ve tarihteki yerini almış bir figür gibi davranmaktan pek çekinmiyoruz. Hâlbuki "Halkçılık"tan anlaşılması gereken şey yalnızca Cumhuriyet dönemi ile mi sınırlı? Eğer öyleyse nedir bu sınırlılığı yaratan husus?

Kemalizmi yalnızca bir "devlet ideolojisi" olarak görüp, "yukarıda" alınan kararların "aşağıya doğru" uygulamasından ibaret zanneden ve Soğuk Savaş döneminden günümüze kadar yaşayarak gelen sekter bir yorumun elbette halkçılığı Atatürk dönemi dışında tanımlamasını beklemek mümkün değildir. Zira halkçılık, Atatürk yaşarken dillerinin altında sakladıkları "halkçılık komünizmdir" baklasından başka bir şey ifade etmezdi, edemezdi. 2. Dünya Savaşı'nın karanlık yıllarının ardından gelen ve Kemalizmi büyük ölçüde deforme eden Soğuk Savak içinde "halkçılık", tıpkı "devletçilik" ve "devrimcilik" gibi "komünizm öcüsü" nün ülkedeki suretlerinden başka hiçbir içeriğe sahip değildi. Elinde kör topal kalan 3 okla devam eden Kemalizm halen bu üç okun gölgesinde kendine sınırlı ve muhafazakâr bir yaşam sürmektedir. Soğuk Savaş'ta pek çok Kemalist aydının müdahalesiyle yeniden can kazanan bir ideoloji, üzerinden geçen 2 darbe ve bu darbelerle bu aydınların sindirilmesini alkışlayan "sözde" Atatürkçülerin güdümünde bugüne kadar kırıla döküle gelmek zorunda kalmıştır.

Halkçılık, ilgili dönemin ürettiği söylemsel ezberlerle değil ancak ve ancak o dönemin tarihsel koşulları içinde anlam kazanabilir. Öte yandan belirli bir ideolojinin kuvvetli savunusunu o ideolojinin

tarihsel ezberlerinin kuvvetli bir tekrarından öte bir anlam ifade etmeyeceğini düşünen sekter bir aklın da halkçılık ilkesinin kuruluş sürecindeki anlamı, tarihsel ve kuramsal temellerini, ne niyetle işe başladığını ve nasıl sonuçlandığının muhasebesini yapacak bir derinliğe de sahip değildir. Bu sebeple de tıpkı diğer tüm ilkelerde olduğu gibi halkçılık ilkesinin kuruluşundaki tarihsel temelleri, artıları ve eksileriyle değerlendirmek, bugün fazlasıyla ihtiyaç duyduğumuz bu ilkenin hangi temeller üzerine oturtulması gerektiğini kürsü cümlelerinin ötesinde tarif etmek mecburiyetindeyiz.

Bir giriş yazında uzun uzadıya anlatacak durumda değiliz. Hem geçmişini hem de bugünü ilgilendiren bazı başlıklarla bu tartışmanın başlıklarını açıp, bugüne dair yeni bir düşünme sürecinin hareket noktalarını paylaşmak istiyoruz. Umuyoruz ki halkçılık gibi önemli bir konu halkçılık ilkesinin 100. yılı olan 2021'de daha derinlikli ve akademik bir temelde tartışılacaktır.

Halkçılık üzerine kalem oynatan pek çok sosyal bilimcinin yazdıklarına bakılacak olursa iki önemli hat göze çarpmakta. Bunlardan ilki meseleyi akademik bir yöntemle inceleyip yorum kısmında Kemalizmin tarihsel ve kuramsal birikimini karşısına alan metinlerden oluşmaktadır. Diğeri de yukarıda kısaca bahsedilen ve o günün cümlelerini tekrar etmek dışında fazlaca bir varlık gösteremeyen konforlu alan Atatürkçülüğüne dair metinlerden oluşmaktadır. Maksadını aşacak kadar önyargılı ve niyet okuyan yorumlarla, doğru düzgün temellendirmediği bilgilerini devlete selam durarak akademik yayın haline getiren iki ucun bu ilkeyi anlaması ve anlatabilmesinin oldukça sınırlı olduğu da ilgili

kaynaklar okundukça daha rahat bir biçimde tespit edilecektir. Kaynak taraması konusunu elbette daha geniş bir çalışmanın sorumluluğuna bırakılmalı.

Konuya geri dönüldüğü zaman 3 temel dönemi gözden kaçırmamak gerekir. Bunlardan ilki, 1921’de Birinci Meclis’te başlayıp Atatürk’ün vefatına kadar devam eden ilk dönemdir. İkincisi, 1960’lı yıllarda Kemalist aydınların geriye bakarak yaptığı eleştirel sahiplenmenin içerikleridir. Diğeri de 12 Eylül’den bugüne kadar gelen manasız suskunluk...

İlk dönemin halkçılığı dağınık bir Anadolu halkını, Milli Mücadele sürecinde bir arada tutmaya çalışan bir çabanın içinde ortaya çıktı. II. Meşrutiyetle “Halka doğru” sloganıyla hayat bulan bir ilke Milli Mücadele döneminin pratiği ile daha fazla ete kemiğe bürünerek somutlaşabilmiştir. Kimsenin terk etmediği en büyük ezber olan meslek-sınıf ikilemindeki tercih ve resmi söylemin sınıfların inkârına varan açıklamalarını da rasyonel ve sosyolojik bir tespit olarak kabul etmek durumunda kaldık. “Avrupa’daki gibi sınıf bizde yok” diyebilmenin rahatlığı –ki Avrupa tipi olmamasına rağmen sınıfsal yapılaşmanın hiç olmadığı hala tartışmalıdır- ile “meslek” üzerinden yapılan bir tercihi sorgusuz, sualsiz ve tartışmasız olarak düşüncemizin temelini yerleştirdik. Ve bunun pratik ihtiyaca karşılık gelen bir söylem mi yoksa çok detaylı sosyolojik incelemeler sonucunda ulaşılmış bir toplumsal realite mi olduğunu da hiç sorgulamadık. Sınıfsız olmanın aynı zamanda “çatışmasızlık” demek olduğunu iddia edecek kadar ülkeye yabancılaştığımızın da farkına varamadık. Eğer Osmanlı’nın sonu ve Cumhuriyet’in kuruluşunda

“çatışmasız, uyumlu ve yekpare” bir yapıda olsaydık, II. Meşrutiyet’ten itibaren karar alıcı mekanizme birleştirmeye, uyuma, bir arada olmaya bu kadar çok çabalamazdı. Bu gerçeği algılamadığımız gibi üzerine o dönemdeki siyasal anlamı büyük olan “sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış bir kitleyiz” sözünü sanki mutlak bir gerçek olarak kabul etmeyi uygun bulduk. Halbuki orada söylenmek istenen şey devletin o güne dair analizi değil yaratmaya çalıştığı Cumhuriyet idealinin toplumsal boyutu olduğunu idrak edemedik.

Osmanlı’nın gerilemesinden itibaren toplumsal çatışmanın yoğunluğunu isyanlarda, köylünün sırtına binen toprak ağalarında, Milli Mücadele döneminde asker kaçaklarından düzenli orduya katılmayan çetecilerde, halkın sırtına binen eşrafta ve devletteki pozisyonun korumaya çalışan “kapıkulu” bürokrasisinde de mi görmedik? Bu kadar çok “birlik”, “düzen”, “uyum” vb. her söylemin arkasında bu toplumsal dağınıklığın ve topraktaki mülkiyet yoğun olmak üzere sınıfsal çatışmanın derinleşmesinin rolü bulunmaktadır. Bir adım daha ileri gidelim: Cumhuriyetin binbir emekle ve umutla yaratmak istediği “milli burjuvazi” bir meslek odası değil ilerleyen süreçte Cumhuriyetin hiç de milli olmayan burjuvazisinin temelini oluşturmaktadır. Daha detaylı okuyan ve araştırma zahmetine katılacak olan herkes Türkiye’deki toplumsal yarılmaları belirgin bir şekilde tespit edecektir.

Cumhuriyetin yarım kalan idealinin önemi sınıf gerçekliğini reddetmekten ziyade mevcut imtiyaz sahiplerine savaş açmaktır. Doğrudan karşısına aldığı imtiyazlı grupların siyasal gücünü elinden alan Kemalist devrim, mecburen

omuz omuza verdiği imtiyazlı grupların gücünü kırmakta mutlak bir zafere ulaşamamıştır. Bu problem niyetle alakalı değil dönemin tarihsel şartlarının getirdiği bir zorunluluktur. 1930 yılında Atatürk’ün Anadolu gezisinde halkla kurduğu doğrudan teması ve kendisine iletilen şikâyetleri okuma zahmetine katlananlar da devam eden sorunları görmekte çok zorlanmayacaklar.

Atatürk döneminde siyasal gerekçelerle çok ileri taşınmayan bu analizlerin 1960’lı yıllardan itibaren Doğan Avcıoğlu, Niyazi Berkes, 1970’lerde de Vedat Günyol ve Cahit Tanyol gibi önemli düşün insanlarının merceğinde hayat bulduğu görülecektir. Kemalizmi yok etmek için karşıdevrimin silahı zannedilen bu eleştiriler bizzat Kemalist devrimin ardılı olan müelliflerinin de gözünden kaçmamıştır. Ancak onlar bu analizleri Kemalist devrimi tarih sahnesinden silerek onu itibarsızlaştırmak için değil 1923’e sırtını dayayan bir devrimci birikimi daha sağlıklı bir şekilde analiz edebilmek ve Mustafa Kemal’in mirasını hak ettiği yere taşımak için yapmışlardır.

Soğuk Savaş’tan bugüne komünizme “öcü” gözüyle bakan bir belleğin 3 oku ötekileştirmesiyle ortaya çıkan yeni süreçte Kemalistler/Atatürkçüler/Ulusalcılar kapitalizmin gelişimi ile birlikte ortaya çıkan yeni duruma karşı sessizliklerini korudukları gibi -sanki kendileri bu süreçten etkilenen mesleklerde hiç çalışmamışlar gibi, emek sömürsünden hiç etkilenmemişler gibi- Türkiye’nin bütün bu toplumsal yarılma süreçlerine uzak, tereddütlü hatta kimi zaman reddeden bir noktada siyaset yapmaya devam etmişlerdir. Türk toplumuna bir bütün olarak

bakabilmenin, “ulus” ekseninde ortaklıklar aramanın yolu yalnızca üst-yapısal öğelerde değil emek eksenli bir çıkar ortaklığında aranmalıdır. Türkiye’ye her uzvuyla yekpare, tek çatışma alanı başka ülkelerde Türkiye arasında gibi bakmanın ne denli sakat, eksik ve yanıltıcı olacağına dair tonlarca örnek varken, sürekli ısıtılıp ısıtılıp önümüze getirilen uluslararası güvenlik sorunları bu tezi yanıtlamak için tek başına yeterli değildir. Ulusal ve uluslararası çelişkilerin aynı anda yaşandığı bu topraklarda yapılacak tek yanlı analizlerin hangi çelişkilerle dolu olduğunun bilincinde olmak ve uluslararası çelişkiler ile toplumsal çelişkileri başka bir tabirle sınıfsal çatışmasını aynı anda okumak ve halkçılık gibi Türk devriminin motoru olan bu ilkeyi Mustafa Kemal’in “bilim” üzerine bıraktığı mirasa uygun olarak güncelleyerek yalnızca bağımsız değil aynı zamanda demokratik, toplumcu ve eşitlikçi bir Türkiye’nin de taşlarını döşemek mecburiyetindeyiz.

Virüs, Yıkıcı Teknoloji ile Otoliz ve Halkçılık Fenomeni

Çağlar KUZLUKLUOĞLU

Ufuk açan beyinlerin en sansasyonellerinden Isaac Asimov “Bilim öylesine ilerledi ve karmaşıklaştı ki, insanlar bundan çıkan teknolojiye bir çeşit sihir gözüyle bakıyor” diyerek bir not düşmüştü yıllar önce.

Sihirli bir beyne sahip olduğu düşünülebilecek insanların belki de en ikonik olanı Albert Einstein da teknolojik gelişmeyi patolojik bir suçlunun elindeki baltaya benzetiyor.

Monarşiden ulus-devletlere geçiş, bölüşümün iktisadi, sosyal ve politik evrimi ile bugün akla gelen anlamıyla demokrasi; birey ve toplum nezdinde farklı deneyimlerin önünü açtı. I.Dünya Savaşı ile II.Dünya Savaşı arasında; patolojik kökenleri üzerinde çokça durulan faşizm, “demokratik” zeminde kendine kurumsal ve yasal kimlik kazandırabilirdi örneğin. Önemli sayıda görüş, halk(lar)ın faşizmin argümanlarının sihri altında kaldığı benzetmesini de yapıyor çokça. Peki soralım; II.Dünya Savaşı olmasaydı faşizm yine “yasa dışı” olur muydu?

Ya da II.Dünya Savaşı’nın kazanan taraf(lar)ı farklı olsaydı yasa dışı olacak olan yine faşizm miydi?

Şimdi faşizmi bir yana bırakalım ve “bugün akla gelen anlamıyla” demokrasi üzerine düşünmeye devam edelim.

“Organizmalar, ömürlerinin sonuna geldiklerinde bir bütün olarak ölebildikleri gibi, aynı zamanda ömürleri boyunca da organizmaları meydana getiren hücrelerde düzenli bir şekilde ölümler gerçekleşir. Bazı hücreler yıllarca yaşarken, bir kısmı sadece birkaç saat yaşarlar.” (Nilüfer Tekin, Evrim Ağacı)

Liberal demokrasi ve piyasa

ekonomisi birlikteliğinin, Thatcher & Reagan ile 1980’lerde başlayan ve 2008 Küresel Krizi ile can çekişmeye başlayan bir organizma olması varsayımı ile ilerleyelim. 20.yüzyıl’ın sonu ve 21.yüzyılın başı, dünyada yıllarca yaşayan bu birlikteliğin egemenliği ve bu birlikteliğin kısa zamanlı hayatta kalabildiği türleri ile geçti. 2008 Krizi ile muhtemelen bu birlikteliğin ömrünün sonuna geldik ve bu birlikteliği meydana getiren hücrelerde düzenli ölümler gerçekleşiyor.

“Biyolojide, genel olarak kabul edilen ölüm tanımı, bir organizmanın, bünyesindeki tüm hücrelerle birlikte işlev göremeyecek şekilde bütünlüğünün bozulması olarak tanımlanır.” (Çağrı Mert Bakırcı, Evrim Ağacı)

Konuyu Anadolu ve Türkiye Cumhuriyeti üzerinden düşünmeyi sürdürelim. Kıymetli hocamız Ömer Atagenç, Zafer Toprak referansı ile;

“Halkçılık kavramı, II. Meşrutiyet sürecinin siyasal dönüşümü içinde ortaya çıkan bir kavramdır. Evrensel dayanaklara sahip olmak ile birlikte Anadolu’nun kendi koşullarına özgü ve kendi siyasal gündemine göre biçimlenmiş bir yoruma da sahiptir. Halkçılığın evrensel kaynaklarına bakıldığı zaman iki önemli kavramın bu fikre kaynaklık ettiği görülecektir. Bunlardan bir tanesi Fransız solidarizmi diğeri de Çarlık Rusyası’nda ortaya çıkan “Narodnik” hareketinin “Halka doğru” olarak biçimlenen düşüncesidir. Fransız solidarizimi, toplum içinde dayanışma ve uyum içinde bir siyasal biçimlenme sürecinin ürünüdür. Burada önemli olan kavramın “uyum” olduğunu belirtmek gerekmektedir.”

tespitinde bulunuyor. Hocamızın buradaki uyum vurgusunu, az önce bir arada ifade etmeye çalıştığım

unsurlar noktasında önemli buluyorum.

Ölüm ve can çekişme evresindeki paradigmanın, kırılma yılı olarak kabul edilen 2016 (Brexit ve Trump nedeniyle) sonrası süreğenlikte yerini popülizmin doldurduğunu görüyoruz. Pratik anlamda kökenleri yukarıda bahsi geçen Narodnikler'e dayanan popülizm, günümüzde daha çok sağ ve piyasa yanlısı form ile başarıda öne çıkıyor. Yıkıcılık; teknoloji ile dışarıdan ve bir anlamda otolize tekabül eden bağlamda birey ve toplumların kendilerini tahribe ve yok oluşa itişti ile içeriden olarak burada devreye giriyor. Bu noktada Türkiye ya da herhangi bir ülkeyi dünyadan ayırmak, geçmiş detaylar ne olursa olsun, şimdilik mümkün olmuyor gibi görünüyor.

Demokrasi ve teknoloji de işlev bakımından tartıştığımız hatlarda temel unsurlar hüviyetini taşıyor.

Halkçılık'ı fenomen olarak nitelememin nedeni, kavramsal açıdan bakıldığında "süreç" vurgusu yapmayı istememdir. Şöyle ki, bugün sağ popülistlerin başarılı olma durumuna benzer olarak geçmişte başarı kaydeden "halkçı" örnekler bakılırsa; İsveç deneyiminde faşizm ve otoriterliğe karşı (ya da sermaye açısından daha etkin sol'a karşı) işletilen Halkçılık ile Meşrutiyet'ten Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarına uzanan Halkçılık deneyimsel bir gerçeklik olarak vardır. Ancak bugünü ve bugün Halkçılık'ı konuşacaksa mecburi olarak popülizmi ele almak durumundayız. Kuşkuyla yer bırakmaksızın bugünün (özellikle sağ) popülizminin, fenomen olarak nitelediğim Halkçılık ile köken olarak bir ilgisi bulunmamaktadır.

Bahsini ettiğim ölüm sürecini yaşayan paradigma, gücünün

zirvesine tırmanışta, ilerlemeci sayılabilecek ama otoriter ama demokrat figürlerin ölümüne, silah ya da demokratik yollarla genellikle bilerek neden oldu. Bugün gelinen noktada; faşizm virüsü taşıdığı şüphesi yüksek sağ popülizm "tamamı ile demokrasi kabulü" ile, ve de en çok teknolojiyi kullanarak paradigmanın mezarını kazıyor.

Hakikat acıdır ki; bu kez teknolojinin neden olduğu "sihir" zaten sınıf-hak arayışı-adalet gibi kavramlardan daha önce arındırılmış olan halklara, bireyler halinde kendilerine çizilen kaderleri yaşıyor. Demokratik anlamda da bireyler, sorunların çözümünü zahmetli olan hak arayışında değil, günümüz popülizminin her halka ve devlete "uyumlu" dil ve vaatlerinde arıyorlar.

Covid öncesi, ölmekte olan paradigmanın yaşattığı deneyimlerin perde arkasında isteyenin görebildiği faşizm, yasa dışı konumda olsa da ne halktaki ne de "demokratik zemindeki" patolojik damarını kaybetti. Özetle, Türkiye'nin Atatürk'ün deyimi ile "halkçılık esası üzerine müstenit" ideallerinden koparılıştaki virüs(ler) gibi, faşizm kuramsal meşruiyetini bugün sağ popülizm çatısı altında "halk onayı" ile yükseltiyor.

İnsan olmanın gereği, ölümler birlikte yaşamayı evrimsel olarak normalleştirebildik.

Bakalım teknoloji destekli anti-demokratik baltalara, başarılı olmaya aday demokratik ve halkçı kalkanlar sihirli bir karşı koyuş gösterebilecek mi?

Destanımızda Yalnız Onların Maceraları Vardır

Muharrem ANIL

YIRMİ BİRİNCİ YÜZYILDA KEMALİZM ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER-8

Halk üzerine düşünmek, çetrefilli ve zor bir iş. Tanımı öyle zor ve tartışmalı ki, bilimsel düşünememek için koymak gereken sınırlara neredeyse imkan sağlamıyor. Ve kendinizin de içinde yer aldığı bir topluluk hakkında kafa yorduğunuzu düşününce, duygusallıktan kaçınmak da bir o kadar imkansızlaşıyor. Ancak halk, yüreği, zihni, dili, işi, geçmişi ve geleceği ile bizlerin, yani halkçıların esas derdidir ve bu nedenle kendileri hakkında mesai yapmaktan kaçınmamız da mümkün değildir.

Anlık Dergisi'nde yedi sayıdır devam ettirdiğimiz deneme serimizde artık sona yaklaşırken, serimizin bu sekizinci kısmında halk ve Kemalizmin Halkçılık ilkesi üzerine bazı düşünce ve görüş parçalarını paylaşmak yerinde olacaktır.

Başlarken dileriz ki; halkların sinsi popülist siyasetin pençesinde koşar adım yeni bir tür faşizme sürüklendiği çağımızda; Kemal Atatürk'ün sarfettiği *"Yeni Türkiye Devleti bir halk devletidir, halkın devletidir."* veczi, bir temenni olmaktan çıkarak, bir gerçeğe dönüşeceği o aydınlık şafağına kavuşur.

Fragmanlar

"Yapılması gereken şey, özellikle de kriz zamanlarında, vizyonlar veya en azından daha önce düşünülmemiş fikirler geliştirmektir. Bunların tümü kulağa safça gelebilir. Fakat aslında öyle değil. Kaldı ki, kitlesel boyutta yıkımla yüklü bir trenin, içindeki insanların aksi istikamette koşması halinde hızını ve yolunu değiştireceğini hayal etmekten daha safça ne olabilir? Albert Einstein'ın dediği gibi,

sorunlar daha en başta onlara yol açan düşünce modeliyle çözülemez. Yolu değiştirmek, bunun için de önce treni durdurmak gerekir."

Harald Welzer

Türkiye'de, özellikle Ulusalçı çevrede *"devr-i saadet"*ten miras kalan bazı retoriklere körü körüne bağlılık gibi habis bir huy mevcut ne yazık ki? Belki de, Aydınlanma devrimimizi tamamlayamamış olmamız nedeniyle, en aydınlanmış pozları veren toplumsal gruplarımız dahi paslı mukaddesler yaratmaktan kendini alamıyor ve vakti geldiğinde bunları terk etmek cesaretini gösteremiyor.

Bunlardan burada ele alacağımız iki tanesi daha önce de farklı sebeplerle kenarından değindiğimiz *"Milli Birlik"* miti ve Türk halkının *"sınıfsız, kaynaşmış bir kitle"* olduğu yönündeki Soğuk Savaş döneminde zihinlere perçinlenmiş batıl inançtır.

Evvela, tarihin hiçbir döneminde, hiçbir ulusta görülmediği şekilde, Türkiye'de de herhangi bir anda ulusun tamamının veya ezici çoğunluğunun konsensüsü ile bir *"Milli Birlik"* gerçekleşmemiştir. Büyük çoğunlukça öyle olduğu sanılan İstiklal Savaşı döneminde dahi varolan Kuvva-i İnzibatiye, yurdun dört bir yanında çıkan isyanlar, yüksek yüzdelerdeki asker kaçakları ve benzeri kanıtlar ulusun tek bir vücut hareket ettiği bir *"Milli Birliğin"* ancak yaratılmış bir mit olduğunu göstermektedir. Dönemin tarihini inceleyenler açıkça göreceklerdir ki, İstiklal Savaşı sürecinde Türk ulusu aynı zamanda Kuvva-i Milliye ile *"Ancien Regime"* unsurları arasında bir iç çatışma da geçirmiştir.

Benzer şekilde, 20. Yüzyılın başında Bolşevik yayılcılığından çekinilerek türetilen, ancak motive

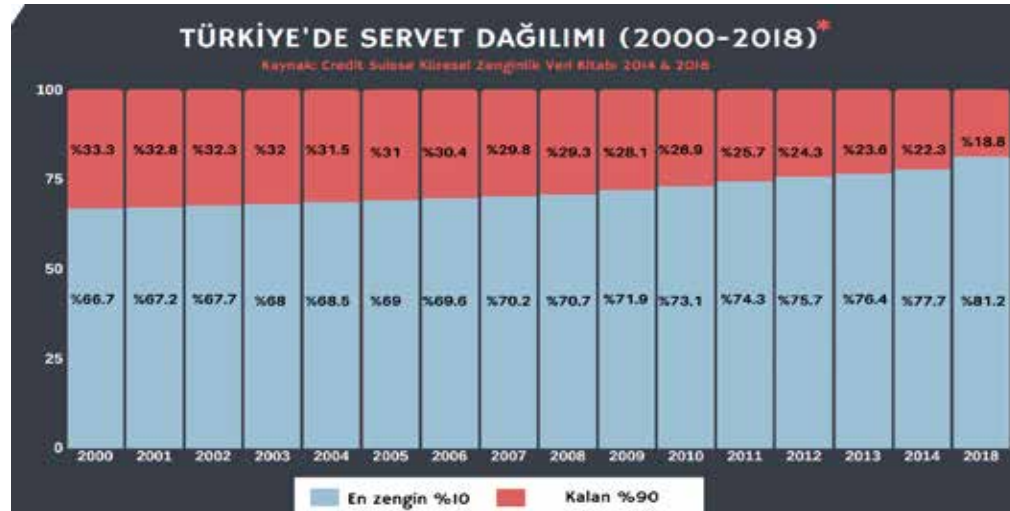
edici bir temenni olmaktan ileri gidemeyen Türk halkının “*sınıfsız, kaynaşmış bir kitle*” olduğu yönündeki görüş de, anti-komünizm kaygıları ile Soğuk Savaş döneminde geniş toplumsal kesimlere ezberletilmiş bir slogandır. Zira, 1920-30’lu yıllarda dahi, Türkiye’de sermaye sahibi zengin etnik azınlıklar, daha sonra serpilecek olan Türk sermayedarlar, geniş arazilere sahip toprak ağaları, zanaat ve ticaret erbabı kentli eşraftan oluşan varlıklı bir azınlık ile, nüfusun yüzde sekseninden fazlasını oluşturan yoksul bir köylü kitlesi manzarası görürüz. Bugün de bu tablo kesimler ve isimler değişse de sosyo-ekonomik manada aşağı yukarı varlığını sürdürmektedir.

Esasında, bir savaş ve köklü devrimler döneminde dış düşman ve iç bozunculara karşı, halkın genelinin işbirliği motivasyonunu sağlamak gayesiyle öne sürülmüş bu pragmatik söylem, sonraki yıllarda Türkiye’de başta geniş emekçi halk kitlelerinin uyuşturulması ve teskin edilmesi için muktedir çevreler tarafından istismar edilmiştir. Bu perspektif ile sınıf bilinci ve buna uygun düşünme ve davranmanın kötü ve ulusal çıkarlara aykırı bir durum olduğu fikri sinsi bir şekilde toplumun düşünsel kodlarına işlenmiştir.

Bu telkin ile geçen onlarca yıllık sürecin neticesinde bugün; Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu’nun her yıl yayımladığı Küresel Haklar Endeksi Raporu’nda 144 ülke içerisinde dünyada işçi hakları açısından en kötü 10 ülke arasında yer alan Türkiye’de, sendika üyesi işçi oranı 13,8% olmasına karşın; TÜSİAD, MÜSİAD, TÜMSİAD gibi onlarca irili ufaklı sanayici ve iş adamı derneği ve TOBB ile, sermaye çevreleri memleketteki en örgütlü toplumsal

kesim görünümünü arz etmektedir.

Elbette yine bugün, “*sınıfsız ve kaynaşmış bir kitle*” olan Türkiye’de geçtiğimiz yıl yapılan Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması’nda en zengin 10% ile geri kalan 90% arasında yıllar içerisinde aşağıdaki servet paylaşımı tablosunun ortaya çıkması da hiç şaşırtıcı değildir.

Peki ama gerçek manzara bu “Milli Birlik” ve “*sınıfsız, kaynaşmış bir kitle*” tezlerinin oldukça uzağında, Ulusalcı kesimin önemli bir kısmı neden hala bu tezlere büyük bir bağlılık sergilemektedir?

Bunun sebebi zannederiz, Soğuk Savaş döneminde, on yıllarca bürokrasinin tekelinde bir “resmi ideoloji” olarak biçimlendirilmeye çalışılan Atatürkçülüğe zerk edilmiş popülist “bir tek gerçek halk” var olduğu şeklindeki haslettir. Bu tasarıma göre, prototipi ve karakter özellikleri belirlenmiş bir “öz” halk vardır ve bunun dışında kalan tüm kesimler veya bireyler otomatik olarak “halkın dışında” kalmaktadır. Bu oldukça basit ve kabul edilebilirliği kolay bir anlayıştır ve on yıllardır kerameti kendinden menkul siyasetler ve yazar-çizer takımı tarafından keyfi ölççeklerle toplum bu “bir tek gerçek halk” olanlar ve olmayanlar biçiminde ayrıştırılmakta, popülist bir kimlik

siyasetinin malzemesi yapılmaktadır. Bu, ötekinin meşruiyetini yok sayan ve sadece kendisini gerçek halkın temsilcisi olarak gören, çarpık bir anlayıştır.

Ulusalcı kesimde sıklıkla dile getirilen “Milli Birlik” retoriğinin arkasında bu kendi tasarımları olan “bir tek gerçek halkın” olduğu,

bunun dışında kalanların otomatik olarak tüm meşruiyetini kaybettiği (gayr-i milli) ve sadece kendilerinin bu “bir tek gerçek halkın” temsilcisi olduğuna dair popülist zihin kalıbı yer almaktadır.

Haliyle, “bu bir tek gerçek halkın” emekçiler ve sermayedarlar olarak çıkar anlaşmazlığı yaşayan iki kampa ayrılmış biçimde tasarlanması da bu kesim için kabul edilebilir değildir. Zira, bu tasarıma göre “bir tek gerçek halk” öz bir yapı olup, tüm istek, arzu ve çıkarları ortaklaştırılmış, ahlaki saflıkta, yekpare bir bütündür, öyle olmalıdır.

On yıllardır, toplumsal çıkar gruplarının varlığını ve farklılıklarla birlikte olabilme kültürünü reddeden bu anlayış, “*Biz siyasi partilere değil, milli birliğe muhtacız.*” veczinin körlemesine ardına takılmış bir şekilde, meçhul bir ufukta bu “Milli Birliğin” sağlanması, “*sınıfsız, kaynaşmış bir kitle*” olan milletin yani “bir

tek gerçek halkın” kendilerinin öz temsilcileri olduğunu anlaması ve kendilerine teveccüh göstermesi beklentisi içinde çırpınmakta ve sürekli hüsrana doğru yaklaşmaktadır. Sadece son dönemde kimi temsilcilerinin 1 Mayıs kutlamaları, İstanbul Sözleşmesi, feminizm, eşcinsellik gibi konu başlıklarında hararetle dile getirdikleri görüşler dahi bu ümitsiz çırpınıştta artık pek fazla yolları kalmadığını göstermektedir.

Popülist Hayallerden, Halkçı Gerçeklere

“Bir kez daha amaçları araçların üzerine taşıyacağız ve iyi olanı faydalı olana tercih edeceğiz.”

John Maynard Keynes

Fikirsal meselelerin halinde yalnızca tenkit etmek yetmez, bunların alternatiflerini de en azından kaba taslak bir şekilde ifade edebilmek gerekmektedir. Dolayısıyla, yukarıda tenkit ettiğimiz hayalci retoriğe karşın, artık halkçılığın asıl manasını tartışmak ve gerçekçi çözümlerini bulup çıkartmaya ihtiyacımız bulunmaktadır.

Kimileri için Halkçılık fikri ve onun Büyük Türk Devrimi sürecinde sosyal alana yansımaları, Saltanatın ve ardından Hilafet’in kaldırılması, Cumhuriyet’in ilan edilerek despotizmden, halkın iradesine dayalı bir idare biçimine geçilmesi, yahut çok partili seçim sisteminin uygulanmaya başlanmasından ibaret ve vuku bulmuş bir hadise sayılabilir.

Yahut Halkçılık sadece, devlet ve toplum hayatında yapılacak işlerde her daim halkın geniş kısmının faydasının gözetilmesi şeklinde yorumlanabilir. Biz de her ne kadar bu kanaati destekler fikirde olsak da,

anladığımız Halkçılık fikri yalnızca bundan ibaret değildir.

Anlayışımıza göre Halkçılık, yalnızca idarenin bir hanedandan alınıp, halka verilmesi yahut yapılan her işte halkın menfaatinin gözetilmesinden ibaret bir tavır değildir. Halkçılık, toplumumuzu oluşturan kesimler ve bireyler arasındaki formel ve reel tüm ayrıcalıkları, ayrımcılıkları ve eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı hedefleyen bir eylem biçimidir.

Devrim Yasaları olarak kabul edilen yasalardan dördü, yani; Tevhid-i Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924), Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun (30 Kasım 1925), Efendi, Bey, Paşa Gibi Lakap ve Unvanların Kaldırılmasına Dair Kanun (26 Kasım 1934) ve Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun (3 Aralık 1934) bu noktada bizlere önemli destekleyici deliller sunmaktadır.

Zira, bu Devrim Yasaları ile görülmektedir ki; sadece siyasi iktidarın bir hanedandan alınarak halkın temsilcilerine verilmesi ile yetinilmemiş, Türk Ulusu’nun toplumsal kesimleri ve bireyleri arasında cinsiyet, inanç, soy, geçmişte edinilmiş bazı ayrıcalıklı unvanlar ve hatta kılık-kıyafet gibi dayanaklarla oluşabilecek her türlü ayrıcalık, ayrımcılık ve eşitsizliğin de ortadan kaldırılması yolunda mühim adımlar atılmıştır.

Cumhuriyetin ilanı ve Devrim Yasaları ile birlikte Büyük Türk Devrimi’nde soy, cinsiyet, inanç ve kılık-kıyafet gibi konularda ayrıcalık ve eşitsizliğin giderilmesi açısından kat edilen yol büyüktür, ancak Halkçılık fikrinin müdaviimleri için -bilhassa günümüz manzarasına bakınca- asla yeterli değildir.

Keza, ortada henüz halledilmeyi bekleyen pek çok ayrıcalık, ayrımcılık ve eşitsizlik konu başlığı bulunmaktadır. Bu noktada değinilmesi gereken en önemli konu başlıklarından birisi için; monarşi ve aristokrasinin alaşağı edildiği ve burjuva demokrasisinin inşa edilmeye başlandığı bir çağda büyük düşünür Pierre-Joseph Proudhon şu erken soruyu sormaktadır: *“Niçin servetten gelen imtiyazların ortadan kalkmasını mevki ve soy imtiyazlarının ortadan kalkması gibi istemiyorlar?”*

Evet! Mevki, soy, cinsiyet, inanç ve hatta kılık-kıyafete kadar pek çok sebepten kaynaklanan imtiyazların ortadan kalkması noktasında tereddütsüz bir tarafgirlik içerisinde olan Halkçılık fikrinin müdafisi Kemalistlerin, servetten gelen ve toplumsal eşitsizliklerin belki de en derinini yaratan bu ayrımcılık durumunun halli konusundaki kafa karışıklığı ve çekimserliği nedendir?

Kanaatimizce Halkçılık, bir yere kadar binilip, istenildiğinde duraklardan birinde inilebilecek bir tramvay değildir. Halkçılık, mümkün olduğunca, tüm ayrıcalık, ayrımcılık ve eşitsizliklerin ortadan kalktığı bir toplum ve işbirliği, dayanışma, paylaşma, karşılıklı güven ve saygıya dayalı bir toplumsal düzen inşa edilene kadar sürecek soluksuz bir maratondur.

Tarih, bu maraton üzerinde, bugün gelinen yol ayrımında, Kemalistleri artık bir tercih yapmaya mecbur kılmaktadır.

Okumuş Bir İşçi Soruyor: Türkiye’nin Sahibi ve Efendisi Kimdir?

Ulu Önder Atatürk, 1922 yılının Mart Ayı’nda yasama yılının açılış konuşmasında meclis kürsüsünden milletvekillerine şu soruyu sormakta

ve kendisi cevaplamaktadır:

“Türkiye’nin sahibi ve efendisi kimdir? Bunun cevabını derhal birlikte verelim: Türkiye’nin gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üreticisi olan köylüdür. O halde herkesten çok bolluk, mutluluk ve varlığa hak kazanan ve buna layık olan köylüdür. Bundan dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin ekonomik politikası bu önemli amacının sağlanmasına yöneliktir.”

Atatürk bu soruyu sorduğu ve cevapladığı 1922 senesinde, nüfusunun 80%'ini köylülerin oluşturduğu bir Türk toplumu manzarasına bakmaktadır. Bugünün Türkiye manzarasına baktığımızda ise nüfusun 80%'inden fazlasının ücrete bağlı bir gelir ile geçimini sağladığını görürüz. Bugün Türkiye’de üreten, değer yaratan, vergi ödeyen, ekonomi çarkının dönmesini sağlayan kesim bu on milyonlarca vatandaşın teşkil ettiği emekçi kesimdir.

Şu halde, 21. Yüzyılın Türkiye’sinde *“Sahibi ve efendisi kimdir?”* sorusunun cevabı açıkça bu milyonları teşkil eden emekçi halk kitlesi olacaktır. Öyleyse herkesten çok bolluk, mutluluk ve varlığa hak kazanan ve buna layık olan da fabrikalarda, tarlalarda, ofislerde, sokakta, çarşıda, pazarda kısacası çalışmanın ve üretimin var olduğu her yerde karşımıza çıkan bu ezici çoğunluk, bu üretken, emekçi insanlardır.

Zira yine Kemal Atatürk’ün 1921 yılında meclis kürsüsünde ifade ettiği şekilde:

“Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmaya mecbur olan bir halkız. Dolayısıyla her birimizin hakkı vardır. Salahiyeti vardır. Fakat çalışmak sayesinde biz hakkı kazanırız. Yoksa arka üstü yatmak ve hayatını emek

harcamadan geçirmek isteyen insanların bizim toplumumuz içerisinde yeri yoktur, hakkı yoktur.”

Toplum içerisindeki yerini ve hakkını çalışarak ve emek harcıyarak edinmeyi esas kabul eden bir anlayış için, milletin efendiliği noktasında da üretici ve emekçiden başka bir yanıt bulunmamaktadır.

Bu durumda, deneme serimizin önceki kısımlarında sıklıkla dile getirdiğimiz *“Türk Ulusunun genel ve yüksek menfaatleri demek, esasında Türk emekçisinin menfaatleri demektir”* görüşümüz de bir nebze daha açıklığa kavuşmuş olacaktır.

Türk Ulusu, sömürgeci bir geçmişin yağma ile elde edilmiş mirasından yahut büyük hidrokarbon kaynaklarının getirdiği zenginlikten mahrum, ancak çalışmayla ve üretimle zenginlik ve refaha kavuşabilecek bir toplumdur. Haliyle bu çalışkanlık ve emeğin karşılığında ortaya çıkan zenginlikte de en fazla hak sahibi olanlar, bu zenginliği yaratanlar olacaktır.

Bugün, içerisinde bulunan kriz ve salgın dönemlerinde toplumsal ve ekonomik eşitsizliğin en sert şekilde hissedildiği yurdumuzda, toplumsal eşitsizliklere son vermeyi hedefleyen bir Halkçılığın, ulusun genel ve yüksek menfaatlerini her şeyin üstünde gören bir Milliyetçiliğin ve hak sahibi olmayı çalışma ve emeğe bağlı gören bir düşüncenin takipçileri için, emekçi halk kalabalıklarının mutluluk ve refahını tesis etmeyi hedefleyen, onların hak ve menfaatlerini savunan bir politik vizyonun ortaya konulması ve sahiplenilmesi zaruridir.

Aksi halde bugün için *“Müdafaa-i Hukuk”* söylemi, tarih sayfalarında kalmış hoş bir yadigardan fazlasını

ifade etmeyecektir.

Bir Türk Standardı Var Mı?

ABD’de her ne kadar tartışmalı olsa da, Amerikan toplumsal yaşamı, ekonomisi ve siyasetinin biçimlenmesinde tekel etkisi olduğu ve diğer toplumsal kesimlerden ayrıcalıklı ve üstün bir konumda bulunduğu iddia edilen WASP (White, Anglo-Saxon, Protestant) yani beyaz ırktan, Anglosakson kökenli, Protestan inancını benimsemiş bir kesim tanımlanmaktadır. İddia odur ki, bu kesim birinci sınıf, makbul vatandaşlar, gerçek Amerikanlar geleneksel olarak on yıllar boyunca ABD sosyal hayatını domine etmekte ve küçük istisnalar dışında Amerikan Ulusunu teşkil eden diğer kesimlere aynı etkinlik fırsatını vermemektedir.

Bir *“melting pot”* olarak ifade edilen Birleşik Devletlerin dünyanın dört bir yanından akan yığınların karışımıyla meydana gelen ulus yapısı içerisinde ırk, soy ve inanca bağlı olarak böyle bir ayrıcalıklı kesimin varlığına ilişkin dedikodular dahi dünyanın güya en ileri, medeni, demokratik ve refah içerisinde bir toplumunda hangi ilkel hasletlerin hala kendisine yaşam sahası bulabildiğini gösteren trajik bir örnektir.

Bu bakımdan, pek çok kez *“Asya ile Avrupa arasında bir köprü”* olarak tanımlanan, toplumsal ve kültürel çeşitliliği bağlamında kimilerince bir mozaik, kimilerince rengarenk desenleriyle bir kilime benzetilen ve bendenizin daha önceki yazılarında *“tarihin ilk ‘melting pot’u (eritme potası)”* olarak tanımladığı Türkiye’imizde; Soğuk Savaşın anti-komünist ideolojisi ile milliyetçi-muhafazakar sağ siyasetin evliliğinin en somut bir yavrusu olarak nitelenebilecek muktedir patriarkal, dinci ve etnikçi ittifakının

toplumsal hayata yansması olarak yaratılmaya çalışılan, TSE şeklinde kısaltabileceğimiz yani “etnik Türk, Sünni Müslüman, Erkek” bir prototipin, toplumun geri kalanından ayrıştırıldığı bir “makbul vatandaş” tasnifinden bahsetmek mümkün müdür?

Demokrasi tecrübemizin bir tesisat tıkanıklığı olarak tabir etmemiz icap eden -fiyakalı adlandırması ile- bu post-modern devrinde, yani sığ bir popülizm ve kimlik siyasetinin hakim olduğu dönemde; yalnızca parlamento içerisindeki temsil tablosu, üst perdelerden duyulan vahim söylemler, yahut gündelik haberlerde karşılaştığımız toplumsal manzara; ne yazık ki tarih öncesinden bugüne uzanan yüksek bir folklorun ve iyi niyetli komşuluk ve akrabalık ilişkilerinin bin senedir bir arada tuttuğu ve modern Türk Ulusunun oluşumuna zemin sağlayan toplumsal yapımızın, art niyetli yahut beceriksiz müstevlilerin elinde sağa sola süpürülen toz zerrecikleri misali dağıtıldığı ve vatandaşlarımızın biricikliğinin üstü kapalı bir etnikçi, mezhepçi ve cinsiyetçi cendere ile baskılanmaya çalışıldığına dair acıklı deliller sunmaktadır.

Büyük Türk Ulusunu teşkil eden; farklı etnik kökenlere sahip olan, farklı inanç veya mezheplere iman eden, kadınlar ve farklı cinsel yönelimleri bulunan vatandaşlarımızın sıklıkla bu ilkel ve hukuk dışı tutuma maruz kalmaları, kavradığımız Ulusçuluk, Laiklik ve Halkçılık prensipleri dahilinde kabul edilebilir değildir.

Nazarımızda, Büyük Türk Ulusunun liyakati sağlayan ya da haksızlığa uğrayan bir ferdinin etnik kökeni, dini, mezhebi, cinsiyeti yahut cinsel yöneliminin ne olduğu; sosyal, ahlaki, vicdani, hukuksal,

biçimsel veya reel muamelede hiçbir tesir yaratamaz, yaratmamalıdır.

Özlemine çektiğimiz geleceğin toplumsal düzeni; hiçbir türlü etnikçi, dinci ve cinsiyetçi ayrımcılığa ve bölücülüğe müsamaha edilmeyen bir düzen olacaktır.

Kadınlar Üzerine

“Daha emin ve daha doğru olarak yürüyeceğimiz bir yol vardır: Büyük Türk kadınına çalışmamıza ortak kılınacaktır.”

Mustafa Kemal Atatürk

Cinsiyete Göre İşgücü İstatistikleri

Haziran 2020	Kadın	Erkek	Toplam
15 Yaş ve Üzeri Nüfus	30 milyon 926 bin	31 milyon 400 bin	62 milyon 525 bin
İşgücüne Sahip Nüfus	9 milyon 718 bin	20 milyon 914 bin	30 milyon 632 bin
İşgücüne Katılım Oranı	%32	%68	%49
İstihdam Oranı	%26,3	%58,9	%42,4

Kaynak: TÜİK

Yurdumuzda kadın hakları ve kadınların toplum içerisindeki pozisyonları on yıllardır tartışılmalı, üzerinde detaylı incelemeler yapılmış, büyük ve süslü cümleler kurulmuş ancak bir türlü çözümlenememiş bir meseleler yumağıdır. Toplumun yarısına ve geleceğine dair bu mesele, çok zaman sadece akademik ve entelektüel bir uğraş, siyasi ve hukuki çözümlerin kafi geleceği tali bir bürokratik iş, ya da tek tek bireylerin kendiliğinden yaşayacağı bir aydınlanma ile düzelecek ahlaki bir mucize gözüyle görülmektedir.

Meselenin esasen böylesine çok boyutlu ve karmaşık bir muhtevasının olması tek tek bu alanlardaki iyileştirmelerin meselenin kökten halli noktasında yetersiz kalmasına neden olmakta ve ardında yatan kök nedenin esaslı bir araştırmasının yapılmasını

zorunlu kılmaktadır.

Elbette, burada konu üzerine istatistiğe de dayanan detaylı bir tahlil yapmak imkanımız yoktur, ancak kanaatimiz odur ki; diyalektik materyalist teori ve yönteminin köklü toplumsal alışkanlık ve değişimlerin altında yatan yegane sebep olarak tespit ettiği üretim ve iktisat ilişkileri, bizce de kadın meselesinin kök nedenini oluşturmaktadır.

Bu bakımdan bizce, kadın meselesi, esas itibarıyla sosyo-ekonomik bir mesele olup, kökten

çözümü ancak sosyo-ekonomik koşulların değiştirilmesi ile mümkün olacaktır. Buna binaen, meramımızı Friedrich Engels'ten yapacağımız bazı alıntılarla da destekleyerek izah etmeye çalışacağız.

Yukarıdaki tablo 2020 yılı itibarıyla Türkiye’de yetişkin kadın ve erkek nüfusun işgücü ve istihdama katılım oranlarını göstermektedir. Görüldüğü gibi ülkemizde her 3 kadından sadece 1’i iş gücüne katılım sağlamakta, lakin her 4 kadından ancak 1’i istihdam edilmektedir. Erkekler ile kıyaslandığında tablonun eşitsizliği açık bir biçimde görülmektedir.

Bu durum, büyük bir ulusal kaynağın israfı olduğu gibi, bir üretim ve tüketim toplumunda cinsiyetler arası eşitsizliğin esas nedenini de aleni bir biçimde gözler

önüne sermektedir.

Şu manzaraya bakarak Engels'in konuya dair tespitine kulan verecek olursak; *"Kadın-erkek arasında, daha önceki toplumsal durumlardan bize miras kalan eşitsizlik, hiçbir zaman, kadının iktisadi baskı altında oluşunun nedeni değil, sonucudur."*

Zira, çağlar boyunca insanlığın geçirdiği üretim ilişkileri ve buna bağlı ortaya çıkan toplumsal düzen değişiklikleri neticesinde kurulan ataerkil aile yapısı ile kadın, toplum ilişkileri ve üretim işlerinden el çektiler, ev içi işlerle meşgul olmaktan mesul bir rol paylaşımına mahkum edilmiştir. Engels'in ifade ettiği şekilde; *"Toplumsal üretime katılmaktan uzaklaştırılan kadın, bir başhizmetçi olmuştur."* Nitekim ülkemizde de kadınların işgücüne katılımları önündeki en büyük engel TÜİK verilerine göre 35%'lik bir oran ile ev içi işlerdir.

Bu rol değişiminin hem nedeni, hem de tabii sonucu olarak erkek cinsi toplum ve aile hayatında iktisadi tekeli elde ederek, kadın cinsi üzerinde "hayatta kalma" tehdidi ile gittikçe artan bir üstünlüğü tesis etme imkanı bulmuştur.

Nitekim Engels'e göre *"Evlilik içinde erkeğin üstünlüğü, onun iktisadi üstünlüğünün yalın bir sonucudur ve bununla birlikte kaybolacaktır."*

Bu noktada, aile içerisinde kadının erkeğe olan ekonomik bağımlılığının sonlandırılması ve böylece aile ve toplum hayatı içerisindeki rol dağılımının değiştirilmesi, kadın hak ve özgürlükleri açısından en baş çözüm yoludur. Bu rol dağılımının değişiminde hiçbir beis yoktur. Zira, kadın, toplumsal kıymetini anne, eş, kardeş veya evlat olmakla değil, birey olmakla zaten hak etmektedir.

Neticede ataerkil aile, maddi hakları gözetilen ve düzenleyen bir sözleşme ile oluşturulan, sosyo-ekonomik ve hukuki bir birimdir. Sanılanın aksine bu sözleşme pek az romantizm ve ahlakilik, fakat bolca iktisat barındırır. Haliyle iktisadi koşulların değişimi, bu ataerkil yapının da değişimine altyapı sağlayacaktır. Engels'in de dediği gibi *"Toplum geliştikçe aile biçimi de gelişmek, toplum değiştiği ölçüde, aile biçimi de değişmek zorundadır. Aile biçimi, toplumsal sistemin ürünüdür ve onun kültür durumunu yansıtacaktır."*

Elbette tüm bunların gerçekleşmesi, burada yazıldığı kadar kolay değildir. Bunun için pek çok üst yapısal değişime de ihtiyaç bulunmaktadır. Kadın hakları ve kadın-erkek eşitliği konusunda atılacak önlemlerin pek çoğunun temel motivasyon kaynağının kadınların toplum ve aile yaşamında erkeklere olan ekonomik bağımlılığın ve eşitsizliğin sonlandırılması olması gerekmektedir.

Bu açıdan, evvela bireylere sürekli bir iktisadi güvence sağlanması şarttır. Çalışanlara istihdam güvencesi sağlayacak sosyal güvenlik uygulamalarının hayata geçirilmesinin yanı sıra; önceki sayıda ifade ettiğimiz, istisnasız tüm bireylerin temel haklarını güvence altına alacak bir "temel vatandaşlık ücreti" uygulaması, çalışma kabiliyetinden bir şekilde yoksun bulunan milyonlarca insan açısından bir kurtarıcı etki yaratacaktır.

Yine kadının toplumsal rol paylaşımı sonucu pasifize olmasına neden olan ev içi sorumluluklarını azaltarak, üretime ve sosyal hayata katılımını artırmak yönünde altyapı sağlayacak olan kreş, gündüz bakım evi, hasta ve yaşlı bakım evleri gibi merkezler en kolay ulaşılabilir şekilde

gelecek biçimde çoğaltılmalı ve geliştirilmelidir.

Kadınların eğitimi ve bireylere meslek kazandırılması işi, en ufak bir ihmale meydan bırakmayacak bir ciddiyetle geliştirilmeli, yaygınlaştırılmalı ve denetlenmelidir. Dünyayı tanıyan, toplum içerisindeki konumunu ve haklarını bilen, medeni ahlaki kazanımları elde etmiş ve mesleki aidiyet ile üretmenin sağladığı özgüveni hisseden nesillerin yaratılması sadece bu meselenin değil, pek çok başka toplumsal sorunun çözümü için elzemdir.

Bir son söz olarak yine Engels'e kulak verecek olursak: *"Kadının kurtuluşunun ilk koşulu, bütün kadın cinsinin yeniden toplumsal üretime dönmesidir."* Tüm toplumsal ayrıcalıkları, ayrımcılıkları ve eşitsizlikleri ortadan kaldırmak nihai hedefiyle yola çıkanların önündeki ilk aşamalardan birisi de kadınların erkeklerle omuz omuza üretime ve toplumsal hayata katılmaları ve bunun sağlanması için gereken tüm uygulama ve tedbirlerin cesaretle savunulması olacaktır.

Günümüzde Toplumsal Sınıfların Çatışmazlığı Mümkün Müdür

Deniz YÜCE

Halk, üzerinde anlaşılmadığımız kavramlardan biridir. Sadece tarihsel süreçteki anlamıyla değil, bugünkü anlamıyla da uzlaşmadığımız noktalardandır. Aslında halk sözcüğünün anlam ve kullanımına bakıldığında durum biraz daha netleşmektedir. Halk sözcüğü aynı uyruktaki insanları nitelemek için de kullanılıyor, aynı soydan gelenleri de, aynı kültürden olanları da hatta bir ülkedeki toplumun tamamını da... Cumhuriyet Devrimi'nin aynı zamanda bir kültür devrimi olduğunu göz önüne alırsak bizim halk tanımımız yukarıdaki tanımlardan bazılarının iç içe geçmiş bir halini yansıtıyor. Ancak burada özellikle vurgu yaptığımız bir nokta var: "imtiyazsız olmak". Bu ise durduğumuz noktayı göstermek açısından önemlidir.

Bugün için baktığımızda halkımızın öncelikli olarak çözülmesi gereken birikmiş sorunları var. Açlık, yoksulluk, işsizlik hatta kentsel dönüşüm ve deprem gibi sebeplerin de etkilediği barınma sorunu. Bizim kastettiğimiz ya da üzerine kafa yordığımız "içinde bizlerin de yer aldığı" halk bu. Bizi özellikle vurgulamamın sebebi ise kendisi halkın bir parçası olmasına rağmen kendini halktan görmeyen hatta halkı aşağı gören bunu da "halka inmek" söylemiyle dışa vuranların olması. Çok okuyor olmak, üniversite mezunu olmak, dernek veya siyasi partide faaliyet gösteriyor olmak bizlerin halkın bir parçası olmadığımız anlamına gelmiyor. Hatta benzeri sebeplerle kişinin kendini halktan soyutluyor olmasını siyaset yapmak değil, ayrıcalıklı kesime dâhil olmaya çalışmak olarak yorumluyorum. Buradaki temel yanlış ise sermayenin zenginlikle eş görülmesidir. Bir statü sahibi olmak ya da biraz daha yüksek yaşam standardına ulaşmak hatta belli

oranda zenginleşmek veya yüksek ücret alıyor olmak değildir sermaye sahibi olmak.

Türkiye'de yönetenlerin nasıl ayrıcalıklı bir konuma ulaştığını salgın sürecinde yaşayarak en uç örnekleriyle gördük. Aynı zamanda sermaye sınıfının çıkarının nasıl korunduğunu da acı bir şekilde tecrübe ettik. Köylü, çiftçi binlerce liralık borcunu ödeyemeyip haciz işlemlerine maruz kalırken; yabancı şirketlere, holdinglere, iş adamlarına tek kalemde sağlanan milyonlarca liralık indirimlere, vergi borcu aflarına şahit olduk. 2021 yılının bütçe görüşmeleri yapılıyor ayrıca gündemde asgari ücrete yapılacak zam tartışılıyor. Salgın başladığından beri yönetenlerin ya da sermayenin diğer toplum kesimleri yararına hareket ettiğini gördünüz mü? İşten çıkarmaların yasaklanmasıyla çalışanlar asgari ücretin yarısı kadar bir ücrete mahkûm edildi. Bu kriz bile fırsata çevrildi. Kişi işinden ayrılmak isterse birçok şeyden vazgeçmek durumunda, yok eğer vazgeçmek istemiyorsa bin liraya mahkûm edilmekte. Ayrıca asgari ücret altında emekli maaşı alıyor olmak da haksızlık değil mi? Toplumun refahını gözetmeyen bir yönetim anlayışı kabul edilebilir mi?

Yukarıdaki sorulara hayır cevabını verdiğinizde doğrudan halkçılık meselesine de girmiş oluyorsunuz. Çünkü ayrıcalıklı kesim ile halk arasındaki durumu bir "çatışmazlık" içerisinde uzlaştıramıyorsunuz. Dolayısıyla "sınıfsız ve kaynaşmış" bir bütünlük kendiliğinden ortadan kalkmış oluyor. Nasıl ki cumhuriyet kurulurken aşiret reislerinin/toprak ağalarının menfaatleriyle halkın menfaatleri çatışıyor; bugün de sermaye sahibiyle işçinin menfaati hatta yönetenle yönetilenin menfaati çatışma durumunda.

Aslında burada bir tezat daha ortaya çıkıyor. Toplumsal Devrimler’le birlikte Türkiye’de hakların topluma, kadınlara, işçilere onlar talep etmeden, tepeden geldiği yönünde yaygın bir söylem var. Doğruluğu ya da yanlışlığı ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte, asıl vurgulamak istediğim husus şu: Bu kesimlerin hak arayıp mücadeleye başlaması çatışma doğurur. Hem çatışmasızlığı savunup hem de “zaten böyle bir talep yoktu, mücadele etmediler, kıymetini de bilmiyorlar” şeklinde serzenişte bulunmak çarpık bir düşünce örneği değil midir? Hem toplumun homojen olup sınıfsız ve kaynaşmış bir kitle olduğunu savunup hem de “işçi sınıfı hakkını aramamış/ aramıyor demek çelişki değil midir? Hem kadınlar haklarına sahip çıkmıyor/değerini bilmiyor demek hem de kadın hareketlerini bir çırpıda “kökü dışarıda” ilan etmek nasıl yorumlanmalı? Zannediyorum öncelikle buradaki mantık hatasını gidermemiz gerekiyor.

1920’li yılların başlarında yazılan bazı yazıların başlıkları dikkat çekici: “Halk Hükümeti”, “Halk Saltanatı”, “Halk Devleti” vs ... Bu ve benzeri başlıklarda onlarca yazı kaleme alınmış. Aynı zamanda yeni düzenin özelliklerinden biri olarak yorumlanabilir. Tabii bu konuda ne kadar başarılı olduğu da çokça tartışılmış. Bizim bu noktada ilk dikkat çekeceğimiz husus bahsedilen “sınıfsız, kaynaşmış” toplumun bir ideal olarak ortaya konduğu ancak bunun gerçekleştirilemediğidir. Sebepleri arasında Osmanlıdan kalan miras, dönemin koşulları, kaynakların yetersizliği gösterilebilir. Bu tercihin sebepleri arasında kurtuluş savaşını başarıya ulaştırmış bir kadronun, sonraki süreçte sınıf meselesi yüzünden içeride oluşacak çatışmadan dolayı bölünmelerin yaşanacağı endişesi

olarak da görülebilir. Uyumlu, uzlaşmacı hatta birbiriyle dayanışma içerisinde genel yararın gözetildiği ve milli çıkarlar noktasında birlik ve bütünlüğün sağlandığı bir toplum düşünülmüştür. Ancak ne dün ne de bugün böyle bir toplum hiç var olmamıştır.

Şu husus da belki tekrar olacaktır ama benzer düşünceyle yani kurtuluş sonrası yeni bir toplum inşası sürecine girildiğinde birçok devlet benzer tavrı takınmıştır. Bunlardan biri de tarihe karışmış olan Yugoslavya’dır. Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler olarak adlandırılan bu kategorideki ülkeler kalkınma konusu üzerinde özellikle durmuştur. Dolayısıyla hızlı bir kalkınma ve gelişme süreci sağlamak için içerisinin mümkün olduğunca homojenleşmiş bir yapıda olması gerektiği düşünülmüştür. Sınıfsal meselelerin içeride yarattığı hoşnutsuzluk hem kalkınma hızının yavaşlamasına sebep hem de kıt iktisadi kaynakların verimli kullanılması açısından olumsuzluk olarak görülmüştür. Ayrıca sınıf meselesinin de tıpkı etnik ve kültürel meseleler gibi bölünmelere yol açacağı ihtimali sürekli göz önünde tutulmuştur. Bu ihtimalin olabileceği bir kez sezildikten sonra da birçok konuda bu kaygı bugüne kadar taşınmış, bazı sorunların çözümü de ötelenmek durumunda kalmıştır.

Yoksul Olamayacak Kadar Fakir

Erol Özgür ABANOZ

Herkesin eşit muamele gördüğü geleceği hedefleyen halkçılık, neden adı geçtiğinde vatandaşları kendine çekmiyor? Açık biçimde ben sizden yanayım diyen ki kelime anlamı bile bunu gösterirken böylesi bir ilke neden büyük çoğunluğu yoksulluk sınırının altında yaşayan kişiler için bir şey ifade etmiyor?

Bu durumdaysanız ve sizden olduğunu düşündüğünüz birini temsiliniz adına seçerseniz, haliyle bir halkçı mı seçilmiş olacak? Sanırım bizdeki sorun burada başlıyor. Halkçı olduğunu iddia eden kişiler aslında halkçı olmaktan ziyade gelenekçi olduğundan ve her ne hikmetse toplumumuzda fakirlikle bağlantılı olan her şey kültürel sayılmaya çalışıldığından ciddi bir kırılmaya neden oluyor.

Hukuk eğer haksızlığa uğradiysanız ve paranız yoksa sizden tam anlamıyla aklıktan ölmeye ramak kalmasını bekliyor. Eğer böyle bir durumdaysanız, gerekli dava harç ve giderlerinin devlet tarafından ödenmesini bekliyorsanız yapmanız gereken şey fakirlik kâğıdı almaktır. Belgeli fakirliğiniz için yoksulluk, hatta açlık sınırının altında maaş alıyor olmanız; belki toplamda haneye giren para dahi bu sınırın altındayken yeterli değildir. Gerekli işlemlerin başlatılabilmesi için üzerinize herhangi bir malvarlığı olmaması ve dikkatinizi çekerim herhangi bir gelirinizin olmaması beklenir. Bu durumda haksız ama zengin gücüne güç katarken, burada aklınızda canlanan zengin viskisini yudumlayan kalantor biri değildir muhtemelen çünkü zengin imajına yönelik fikir de değişti son zamanlarda, hakkını arama yolları kısıtlanmış vatandaş fakirleşmeye devam eder.

Zaten fakir kâğıdı alamayan yoksulluk sınırı altındaki vatandaşın

aç veya yoksul olamayacak kadar kötü durumda olduğu açıktır. Zamanımıza göre yorumlandığında köle kelimesi ağır gelebilir belki ancak eski köle kurumunu düşündüğümüzde arada pek bir fark olmadığı gördüğümüz andan itibaren düşünüldüğünde işverenine köle, toplumda sorun ve evinde sağlıksız olduğu anlaşılmaktadır.

Bahsetmedik ama sistem her nasılsa hukuki anlamda fakiri zaten yok saymaktadır. Hakkını aramak için bu belgenin istenmesi dahi insan onurunu ayaklar altına almaktadır. Haklıyım diyebilmeniz için sistem açık bir biçimde zengin yahut fakir olmanızı belgelemenizi beklemektedir.

Tüm bu düzenlemeler her şeye rağmen varlığını sürdürmesine rağmen alakasız şeyler de göze sokar gibi romantize edilerek önümüze sunuluyor. Bunun temelinde koşulların genel bir yoksulluğa dönüştüğünü benimsetmeye yönelik olduğuna inanıyorum. Dikkatinizi çekmiştir, soba güzellemesi gördüm örneğin. Olduğu evde romantizmden ziyade bir bela olarak görülen bu ısınma aracı her ne hikmetse sosyal medyada evrim geçirerek "eski ve güzel günler" için bir hatıra dönüşüyor. Ancak hepimiz biliyoruz ki o sobalı evin derdi üstünde kestane pişirilince geçmiyor. Kömürü, külü, isisi, tozu, soba basması... Bu evde yaşayan kişi haliyle her odası sıcak ve musluklarından yine sıcak su akan bir evde yaşayana kıyasla eşit değil. Beklenti kendisini eşitleyecek yöntemlere başvurması. Eğer ülkemizdeki gibi kazandığının karşılığını alamıyorsanız sadece çalışmakla olacak bir şey de değil. O halde siyasete başvurulup yüksek bir iradenin bu eşitliği sağlamasını beklemek gerekir.

Eşitliği sağlasın diye başvuru olan siyaset ise vatandaş için tam olarak trajikomeditir. Gelenekçi, yetersiz imkânları bir kültürel mesele haline getirmiş ve böylelikle gelişime psikolojik bir ket vurmuştur. Öte yanda yenilikçi o kadar ilerlemiştir ki, burası tabii ki su götürür, vatandaşla bir bağı kalmamıştır. Bu noktadan sonra kalkıp ben sizin için çalışacağım dese de dikkate alınmayacaktır. Neden kendisinden olmayan ve kendisine benzemeyen birine seçmen oy versin ki?

Fakirlik güzellemesi ile beslenen gelenekçi bu işe uygun olduğuna dair bir argüman sunmak zorundadır. Çünkü rakibine kıyasla olduğu konumun makyaj eksikliği mevcuttur. Hal böyleyken başvuracağı yegâne şey bir asr-ı saadet yaratmaktır. Kendisi fiziki anlamda her ne kadar yetkin görünmese de geçmişte yaşanan ve geleneklerine tamamen uygun addedilen eylem biçimleri sayesinde seçmeniyle birlikte yükselecektir. Zaten seçmen ve aday yani ikisi de aynıysa ortada rakip yoktur. Seçilmesi "gereken" biri vardır. Nasılsa diğerleri, yenilikçiler ikisinden de değildir. Doğal olarak birinin rakibi, diğerinin ise benzeri olmadığından yabancısıdır.

İlerici kısım ise gelenekçiye kıyasla bir meşruiyete ihtiyaç duymaz. Çünkü ona göre zaten mantıklı olan kendisinin seçilmesidir. Neden fakirlik içinde yüzen bir toplum ona oy vermesin ki. Vermiyorsa da sorun ondan değildir. İlericiye göre sorun olan toplumdur ve düzeltilmesi gerekir.

Gelenekçi bu yolla elde ettiği makamını korumak adına eski güzel günlerin uygulama ve kanunlarını yeniden geçerli hale getirir. Ancak zamandan kopuk bu yaklaşım genellikle toplum dinamiklerine artık uymadığından

çökmeye meyillidir. Tüm bu eskiyi yenidenleştirme reformları meyve vermeyince yapılacak tek bir şey kalmaktadır. Ben ve siz der, birlikte olmamıza rağmen eğer hala gelişemiyorsak suç yabancıdır. Bizden olmayandır. Biz bu kadar haklıyken eğer başarılı olamıyorsak maalesef bizim içimizdeki diğerleri sorumludur.

İçlerindeki diğerleri ise haliyle karşıt görüş ve seçmenidir. Yenilikçiler, bütün bu mantıksız sürecin kendisine nasıl pay edildiğini anlayamıyordur ve ona göre suçlusu yine karşıt görüşünü iktidara getiren seçmen kitesidir. Nasılsa kendi seçmeni tıpiş tıpiş giderek ona oyunu verecektir. Ama eklemek gerekir ki yenilikçi maalesef artık bir yenilikçi değildir. Asıl yeniliği, yenildiği rakibi geri dönerek yapmıştır. Bu durumda seçim sırasında yenilikçi olan kitle yarışı kaybettiğinde bir anda gelenekçi olmaya mecbur hale gelir. Bu mecburiyet başta hissedilmez ancak zaman ilerledikçe ve konum sabit kalmaya başladıkça muhafazakâr yaklaşımlar artmaya başlar.

Bu gelenekçi yaklaşımı maalesef eski rakibinin ihtiyaç duyduğu gibi bir asr-ı saadette dermanını arar. Yenilikçinin bile başvurmak zorunda kaldığı bu yöntem seçmen zihninde karmaşa yaratır. Çünkü iki tarafın da asr-ı saadet diye andıkları dönem yaşanmış ancak vaat edilene ulaşamamıştır.

Her iki seçenek de kabul edilebilir bir iyilik durumuna götürmediğine göre yapılması gereken siyasetin kendi iyiliği için de söylemlerini toplumsal açıdan değerlendirip makul seviyelerde tutmasıdır. Radikal söylemler her ne kadar kısa vadede başarı getirirse de ilerleyen dönemlerdeki başarısızlığı dikkate alındığından borç kapatmak için borç almaya benzemektedir.

Ancak radikal söylem meselesi açıklamaya muhtaçtır. Burada radikalden kasıt iç dinamiklerde yıkım yaratacak meselelerdir. Herkesçe kabul edilebilir bir kötülüğü örneğin kadın haklarının teminatı yahut sendikal haklarda eksikliklerin giderilmesi gibi düzeltmeye yönelik olanlar haliyle radikal sayılamayacaktır. Aslında bunun gibi önemli meselelerin düzeltilmesine yönelik girişimleri radikal sayanlar radikal sayılsa daha doğru olur kanımca.

Tüm bu sayılanlar aslında siyasal sistemlerdeki çöküşün kısır döngüsünü ortaya koymaktadır. Can çekişen günümüz düzeninde sırf köklerini asr-ı saadetten aldığı için meşru olmayacak sistemlere ihtiyaç dünya üzerinde bundan mustarip insan sayısı dikkate alındığında hiç bu kadar fazla olmamıştı. Ancak buna rağmen bir değişim olmuyorsa ki olmuyor, sorunu başka yerde aramaktan önce bakmamız gereken yerleri bir daha gözden geçiresek iyi olacak. Yoksa hayatla ilişkimiz acıdan keyif alan bir düzeye koşarak ilerlerken yanımızdan geçtiğinde, suratımızda acıklı bir ifadeyle el sallamakla yetineceğiz.

Altı Okun Motoru Devrimcilik

Doç. Dr. İhsan Ömer
ATAGENÇ

Mustafa Kemal ile başlayalım söze:

“Henüz kurtulmuş değiliz, atılan adımlar bundan sonra atılması gereken adımların başlangıcıdır. İnsan daha başlangıçta iken sonuca vardığını iddia ederse dünyanın en derin gafleti içinde dalıp gitmiş sayılır. Biz daha çok adımlar atmak zorundayız. Bu adımlar hem çok hızlı, hem de çok uzun olmalıdır. Bu yüzden de bu adımları doğru ve belirli bir yöne doğru atabilmek için kendi mukadderatımıza kendimiz sahip olmak zorundayız.”

Devrimcilik ilkesinin kodlarını belki de doğrudan bu cümle içinde aramak gerekiyor. Zira aklımızdaki devrim fikrinin bu cümlelerdeki gibi olduğunu pek zannetmiyorum. Yaşadıklarımız, düşündüklerimiz ve siyasetimiz de bu cümlelerin oldukça gerisinde...

Devrimcilik ilkesi altı ok içinde siyasal hayatta kendisine en az yer bulan ilkedir. Kullanımı oldukça kolay olmasına rağmen kullanmaya dair iradenin ortaya çıkması bir o kadar zordur. Devrimcilik ilkesini diğer ilkelerden farklı kılan çok önemli bir özelliği bulunmaktadır: devrimcilik olmaza diğer tüm ilkeler boşlukta kalır. Devrimcilik, altı okun yürütücü ilkesidir. Devrimcilik, diğer oklar üzerine kurulacak siyasetin ana yöntemi ve yürütücüsü görevine sahiptir.

Atatürk döneminin “devrimler dönemi” olarak adlandırılmasını sağlayan husus imparatorluklardan ulus-devletlere dönüş sürecinde çok sayıda radikal değişikliğin gerçekleştirilmiş olmasıdır. İmparatorluklardan ulus-devletlere dönüşüm sürecinde “eski”yi temsil eden başta halifelik ve saltanat olmak üzere tüm geleneksel kurumların ortadan kaldırılmış olması devrimin sınırlarını

belirleyen bir konu değildir ama ne yazık ki bugün bu şekilde karşılık bulmaktadır. Devrimi yalnızca Osmanlı’dan kalma kurumların yıkılması olarak algılamak bu ilkeden hiçbir şey anlamamakla eş değerdir. Bu aynı zamanda şu anlama gelir: “Yapılabilecek bütün devrimleri Atatürk yaptı, bu yüzden yeni bir devrimci hamleye gerek yok.” İşte tam bu nokta bu zihniyetin Atatürk’ün devrimci vizyonundan koptuğu noktadır.

Yazının başındaki cümleyi yeniden okuyanlar ve o cümlelerden hakiki bir ders çıkarmaya çalışanlar elbette Kemalist devrimin bu topraklarda yeniden bir doğuş olduğunu gerçeğini saklı tutarak sürekli akış içinde olan bir toplumsal devrimde devrimlerin kesintiye uğrayamayacağını tespit edebilirler. Mustafa Kemal, devrimcilik ilkesinin temel esaslar içine dahil edilmesine karşı çıkanlara şu sözlerle sesleniyor:

“Cemiyet durmaz, ekonomik meseleler yalnız bugünün meselesi değildir. Bunun gelişmesi ve zamana göre ilerlemesi lazımdır. Biz bugün bu vaziyetteyiz ama bu vaziyette kalamayız. Onun için her meselede inkılapçı olacağız.”

Afet İnan’ın aktardığı bu cümleler ile yazının başındaki cümlelerin birbiri ile ne kadar tutarlı olduğunu görmek mecburiyetindeyiz. Özetle “cemiyet durmaz” diyor Mustafa Kemal. Sürekli bir akış halindedir ve devrimcilik ilkesi sürekli bir akış haline olan yaşamın içinde sürekli bir dönüşümü ve yenilenme ihtiyacını da beraberinde getirir. Devrimciliğin sürekliliğin esas kaynağı yaşamın sürekli bir akış ve değişim içinde olduğunun kabulünde yatmaktadır.

Öte yandan bugüne geldiğimiz zaman manzaranın pek de buradaki cümlelerle paralel olmadığını

da göreceğiz. Yaşamın sürekli bir akış içinde olup olmadığını tartışabilmenin pek imkanı olmadığı entelektüel camiamızda en çok bahsi geçen konuların 30'lara dönüş ile sınırlı kaldığını söylemek pek de yanıltıcı olmayacak. Devrimcilik ile taklitçilik arasındaki farklılıkları tespit edemediğimiz zaman hep aynı kısır döngünün içinde debelenmeye devam ediyoruz. Mevcut durumdaki araçları islah ederek sonuca ulaşmaya çalışan bir idare-i maslahatçılık döneminin ürünleri haline geldik. Mustafa Kemal "idare-i maslahatçılardan esaslı devrimci olmaz" derken yalnızca kendi dönemindeki kişileri değil böyle bir yaklaşıma sahip herkesi kastettiğini unutmayalım.

Kendi döneminin sorunlarını basit reformlarla geçiştirmeye, mevcut kurumlarla işbirliği ve uyum içinde memleketi ilerletmeye çalışsaydı başarılı olup olamayacağını tartışarak hiç vakit kaybetmeyelim. Ne de olsa sonucu hepimiz biliyoruz...

Devrimcilik ilkesinin Türk devriminin motoru olmasının altında yatan husus mevcut siyaset araçlarını gözü kapalı bir biçimde yok sayması ve yerine daha işlevsel yeni mekanizmalar yaratabilmiş olmasıdır. Kimseye karşı hiçbir edilgenlik göstermeden kurtuluş rotasını memleketin ihtiyaçları doğrultusunda yeniden çizebilecek kadar kararlı ve cesur bir yönetici zihniyeti ancak devrimci olabilir. Çürümüş zihniyetler ve kurumlarla bir arpa boyu bile yol alınamayacağını defalarca tecrübe etmiş ve devrimci pratiğine farklı yoldan gitmeyi tercih etmiştir.

Bunun karşısında durağanlığı, yeni olana karşı korkuyu, yoldan sapma endişesi ile bir adım bile kendi dar çemberinden bir adım bile dışarı atamayan bugünün Atatürkçülüğü

o günün devrimci ruhunu taşımamakta aksine toplumla ve dünyayla kendisine daha fazla duvarlar örerek ve Mustafa Kemal'in mirasını çürümeye terk ederek muhafazakarlaşmaktadır. Sürekli aklın ve bilimin yolunu gösteren, her daim yeni toplumsal akışlara karşı yenilenmeyi öğütlemiş bir önderin ardıllarının sadece kaygı ve korku ile bu mirası koruma adı altında saklama ve bir dokunulmazlık kazandırma girişimleri Kemalizm karşısı cenahların işini daha da kolaylaştırmakta, geliştirilmesi, yorumlanması ve güçlendirilmesi gereken bir ideoloji her türlü saldırıya karşı savunmasız bırakılmaktadır.

Devrimcilik ilkesinin hayata geçirilmesi yalnızca bir ihtiyaç değil bir zorunluluktur. Kendi köklerini reddetmeyen, kılavuzlarını terk etmeyen bir ilerlemenin Mustafa Kemal'e ve O'nun mirasına zararı değil aksine gelecek kuşaklara sağlıklı bir biçimde aktarılabilmesi ve Kemalizmin 21. yüzyılda da hala Türkiye için en geçerli çözüm olabildiğinin anlatılabilmesi için faydalı olacaktır.

Devrim, İş'in Doğasına Aykırı Mıdır?

Çağlar KUZLUKLUOĞLU

Benden biraz daha büyüklerin TRT'de, benim akranlarımla sanıyorum ki Kanal D'de küçük yaşlarda izlediği Fransız çizgi film serisi Bir Varmış Bir Yokmuş (Il était une fois...) adlı yapımda bugün bize örgün eğitimde birkaç yılda aktarılan binlerce yıllık dönüm noktalarını, bölüm bölüm izlediğimi hatırlıyorum. Sanıyorum ki şu anda bizlerin alışkın olduğu keyifli Türkçe seslendirme ile dijital platformlardan seriye erişilebiliyor.

Bu çizgi film serisinin dahi "politik" ya da başka nedenlerle şu an Türkiye ve diğer birçok ülkede televizyon kanallarında yayınlanmasının tartışma konusu olabileceği ve benim yaşımın yarısına tekabül eden kabaca 15 yıllık bir "değişim" sürecinden geçiyoruz. Greg Gibson'ın, Türkçe çevirisini Ergi Deniz Özsoy Hoca'nın yaptığı "Son Sözü Genom Söyler" adlı kitabındaki şu kısım geliyor gözümün önüne:

"Aklın yavaş yavaş çözülmesi yani ümitsizlik içinde olgunluktan yaşlılığa doğru uzanan yolculuk, çocukluktan erişkinliğe uzanan 20 yıllık umut dolu yolculuğun ayna görüntüsüdür."

Devrim'den önce "evrim" olgusuna değinmeden geçemeyeceğim. Zaten alıntı yaptığım Greg Gibson da kitabını genomlarımız ile modern kültür arasındaki çatışmanın neden olduğu hastalık ve sorunlar üzerine inşa etmiş vaziyette. Politik olmadan ve eğer başarabilirsek; kalabalıklara karışıp evrim olgusu hakkında insanların fikrini aldığımızda, duyabildiğimiz fikirler, içinde bulunduğumuz zaman dilimi bakımından bize 15 yıl öncesine göre kıyas şansı verir mi?

Bu kıyası yapabildiğimizi varsayarsak; basitçe mobil cihazlar

nezdinde 15 yılda geçirdiğimiz değişime benzer nitelikte gelişim gösteren bir tablo ile karşılaşma ihtimalimiz nedir peki?

15 ya da 20 yıl, Gibson'dan yaptığım alıntının asli ve benim için sembolik olarak da "aklın çözülmesi"nin süreci oldu desem yalan olmaz. Bir Varmış Bir Yokmuş'un ben ve benim gibilerde yarattığı zamanda yolculuk etkisi mi yoksa Freud'un "kurulan hayallere yönelik kanısının sağlanması mı" bilmem ama 32 yaşında tüm hayal dünyam gelecekte daha çok geçmişteki bir şeyleri toplum(lar) adına düzeltmeye yönelik. Özellikle son 15-20 yılda ! Bir nevi ayna görüntüsündeki bu geriye dönük zihinsel aktivitede hayatın kolaylaşması ya da teknolojinin gelişmesi adına en ufak bir kaygı da taşıyorum. Ama görüyor ve yaşıyorum ki işin doğasına aykırı bir şeyler var !

Bu doğasına aykırı olma durumunu evrim karşıtlığı, dünya düzdür kitlesi ve tarihsel gerçeklerin "komplocu" reddiyesi gibi unsurlarla örnekleyebiliriz. Bu örneklemede safını "politik olmayarak" belli eden bünyelerle, kafası karışıkların ve komplo-mit-hakikat ötesi fetişlerinin devrim(ler)e bakış açıları kuşkusuz aynı olmayacaktır.

Wilhelm Genazino'nun bugüne dair gündelik konu başlıklarını da düşündürülen eseri Aşk Aptallığı 'ndaki şu kısma bakınca, yukarıdaki açı farklılığının "günümüz devrim anlayışı" üzerinden kolay bir izahı olabilir diye düşünüyorum:

" Halk daha önce hiçbir faşizmi karşılamadığı kadar büyük bir coşkuyla karşılayacaktır onu. Yeni faşizm karşımıza sürekli kitlesel eğlence maskesi altında çıkmaktadır. Daha otuz yıl önce, devletin gittikçe topyekün bir nitelik alan eğlenceyi

durdurmasıyla aynı zamanda, her zaman olduğu gibi, vatandaşlarının iyiliğini düşündüğünü ileri sürmesi arasındaki çelişki dikkatimizi çekmeliydi.

Ve hepimizin dikkatini kendisini günde üç ila dört saat televizyona maruz bırakan insanların düşüncesine özgür denemeyeceğini bilmeliydik. Devleti gitgide sertleşen bir buz kütlesiyle kıyaslayacağım, gerçi her akşam haberlerde önümüzden geçip gittiğini gördüğümüz ama artık anlayamadığımız, kavramlayamadığımız ve değer veremediğimiz bir buz kütlesi.

Buzun, artık kendine dahil olmadığını algılayabildiği ne varsa, bıçak gibi kesin kenarlarıyla parçalayıp geçtiğini görebiliyoruz. ”

Yazarın büyük bir coşkuyla faşizmi karşılayacağını betimlediği halk(lar) ile, dünün hak, özgürlük, adalet ve bağımsızlık mücadelesi veren halkları arasındaki genom bağları bir yana, tıpkı 32 yıllık ömrümde benim şahit olduğumu dile getirdiğim ya da Gibson’ın ifade ettiği ayna görüntüsünün taraflar nezdindeki açı farklılığı, devrimler noktasında da doğaya aykırılık bakımından hem benzer hem de zıt değil midir?

Sözü bizim, en azından benim ve benim gibilerin devrimine getirirsek; Avrupa’da birkaç yıla kalmadan faşizmlerin büyük bir coşkuyla karşılandığı zamanede, bir cihan imparatorluğunun son büyük toprak parçası üzerinde işgalin reddiyesi ve zaferle kurulan bir cumhuriyetin var ettiği Türk Devrimi işin doğasına aykırıdır.

İşin doğasına aykırı olduğu için birilerinin bünyesinde onulmaz travmaları vardır. Bir de benim, bizim gibilerin bugünün devrimlerinin “işin

doğasına aykırılıkları” karşısındaki şaşkınlıkları!

Bıçak kesiği ile parçalanıp gitmeden üzerimizden atmamız gereken şaşkınlıklar.

Ve unutmadan; devrim(ler) televizyonlardan yayınlanmaz.

Düşlemek, Devrimci Bir Eylemdir

Muharrem ANIL

Kemalizm'in altı temel ilkesinden birisi: "Devrimcilik". Kemalizm'in dogmatikleşmeyeceğinin garantisi gözüyle bakılır bu ilkeye. Üzerinde uzun uzadıya "Devrimcilik denilmesi mi doğru, inkılapçılık denilmesi mi doğru?" tartışmaları yapılır. Ve "altı ilke arasında Devrimcilik ilkesinin de sayılmasıyla, artık Kemalizm'in asla dogmalaşmayacağı" dogmasında karar kılınarak tartışmalar sonlandırılır.

Oysa, asıl tartışılacak konu işte tam burada başlar.

Mazhar Müfit Kansu'nun, Kemal Atatürk'le meşhur bir anısı vardır:

Erzurum Kongresi arefesi Mustafa Kemal, Mazhar Müfit'ten söyleyeceklerini defterine not düşmesini ister...

"Zaferden sonra hükümet biçimi cumhuriyet olacaktır. Padişah ve hanedan hakkında zamanı gelince gereken işlem yapılacaktır. Örtünme kalkacaktır. Fes kalkacak uygar milletler gibi şapka giyilecektir. Latin harfleri kabul edilecektir."

Mustafa Kemal bunları dikte ettiği sırada, Mazhar Müfit duraksar ve şu tepkiyi verir: "Darılma ama paşam, sizin de hayalci taraflarınız var..."

Rastgele söylenmiş bu cümle pek çok noktayı açıklığa kavuşturan kilit bir cümledir.

Evet! Mustafa Kemal'in de, tüm devrimciler gibi, hayalleri vardır. Üstelik bunlar beş maddeden çok daha fazladır.

Zaten kimdir "devrimci"? En yalın tanımla: içerisinde yaşadığı toplumu, dünyayı kendi hayallerine ve kafasındaki ideale göre biçimlendirmek çabasında olan kimsedir. Yani hayaller, bir devrimcinin içerisindeki mücadele ateşinin yakıtıdır.

Ancak tarih defalarca hayallerine erişen devrimcilerin, derhal o gerçekleşen hayali güvende kılmak sevdasında birer muhafıza dönüştüğünü not etmiştir. O noktada devrimci, artık bir muhafazakardır. Ve ne yazık ki muhafazakarlık, bir bakıma dogma batağına saplanmak demektir. İşte Kemalizm'in Devrimcilik ilkesi de tam burada anlam kazanır.

Hayır! Kemalizm, altı ilke arasında tek kelime bir Devrimcilik ilkesi sayılmasıyla dogmalaşmaktan kurtulmayacaktır. Bilakis böyle olacağını zannetmek, başlı başına bir dogmadır. "Kemalizm devrimci bir ideolojidir" demek, Kemalizm'i devrimci bir ideoloji yapmaz. Kemalizm'i devrimci bir ideoloji yapacak olan, Kemalist devrimcilerdir. Ve bunun yolu-yöntemi; Atatürk'ten özdeyişler alıntılar yapmak ya da bunları sloganlaştırmak, onun söz ve davranışlarından değişmez doğrular devşirmek, amaçlarını ve hatıralarını emsal alıp, tüm icraatleri bu kalıplara benzeştirmek değildir.

Yöntem: hayalcilikte Mustafa Kemal'i dahi aşmaktır. Yöntem: çağ başka hiç kimsenin algılamadığı şekilde idrak etmek ve çağın ötesine doğru bir adım atmaktır.

Zira Kemalizm, devrimcileri defterlerine erişilecek hayaller not ettiği ve erişilen her hayalin yerine bir yenisi eklendiği sürece devrimci bir ideoloji olacaktır. Devrimcilik ilkesi ile özetlenen budur...

Dikkat edersek görürüz ki; aslında Mustafa Kemal, bizlere sadece bir tek şeyi muhafaza etme görevi vermiştir: Türk Devrimi... Ve bir tek istikameti işaret etmiştir: Çağdaş medeniyetler seviyesinin üzerine yükselmek... Ki, tüm bunlar sonsuz bir serüven demektir.

O halde iğneyi önce kendimize batırmak, o halde cesurca sormak gerek: Kemalistler, 10 Kasım 1938'den bu yana, sarı saçlı-mavi gözlünün Samsun'dan bir daha gelmesinin ötesinde neyin hayalini kurdular? 10 Kasım 1938'den bu yana defterlere hangi yeni maddeler eklendi? Devrim ateşimizi hangi yakıt körükledi?

Kemalistler, henüz kelimelere dökülecek hayaller kurmaktan dahi yoksunken; topluma vaat edilebilecek, geleceğe dair en ufak bir manzara tasvir edemezlerken; hangi devrimi, nasıl gerçekleştirecekler? Henüz kendileri bir adım önlerini göremezken, halkın bu sonsuza uzanan macerada peşlerinden gelmesini nasıl isteyecekler?

Kadınlara seçme-seçilme hakkı, Köy Enstitüleri, Sadabat Paketi, uçak fabrikaları gibi; bir kahramana ait olan ve yüz yıl geride kalmış hoş menkıbelerin nakilciliğinden ne zaman kurtulacaklar? Bu siyah beyaz fotoğrafların, yirmi birinci yüzyılda halkta yeniden heyecan uyandıracığına en başta kendimiz inanıyor muyuz? Üstelik çağımızda her şey ne kadar renkliyen...

Oysa, bize en başta lazım olan şey, heyecanımıza, inancımıza yakıt olacak, ideolojimizi donmaktan kurtaracak olan şey: düşlemektir... İleriyi... O aydınlık, güzel günleri... O mutlu, refah içindeki insanları düşlemek... Çünkü düşlemek, devrimci bir eylemdir...

NOT: 2015 Yılında Nasıl Dergisi'nde yayınlanmıştır.

Devrimci Düşüncenin Sönümlenmesi

Deniz YÜCE

Kemalizm, özellikle 90'lı yıllar sonrasında yükselen ulusalcılık dalgasıyla birlikte ortaya çıkışındaki devrimci köklerden kopmuş ve sadece tepkisel bir ideoloji haline gelmiştir. Aynı zamanda ulusalcılıkla eş anlamlı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum genel olarak normal karşılanırsa da devrim yapmış, rejim değiştirmiş ve yeni bir düzen kurmuş bir ideolojinin kolunun kanadının kırılması anlamına gelmektedir.

Kemalizmin devrimcilik anlayışının süreklilik arz ettiği bilinmektedir. Mustafa Kemal de sürekli olarak buna işaret etmiş ve yol gösterici olarak bilimi işaret etmiştir. Ancak yukarıda bahsettiğimiz durumla birlikte; Kemalistler gittikçe savunmacı refleksler göstermeye başlamış, içine kapanmış ve dar bir alana hapsedilmiştir. Geçmiş dönemlerin çoklu ve eleştirel bakışının yerini tekli ve sorgulamaya kapalı bir bakış almıştır. Tekçi bakış, bir anlamda paranoyaya saplanmış ve kendisi dışındaki herkesi ötekileştirmiştir. Bu kanat sağ popülist olarak da adlandırılan mevcut iktidarın "benden olan/ olmayan" ayırımına benzer bir söyleme kaymıştır. İktisadi milliyetçilik anlayışı neoliberalizmin yükselmesi ve kimlik politikalarının öne çıkmasıyla birlikte dönüşmüş, kimlik ve laiklik odaklı bir milliyetçilik anlayışına bürünmüştür. Devrimciliğin sözü edilmez olmuş ve bir çeşit muhafazakârlaşmaya hatta zaman zaman da tutuculaşmaya başlamıştır.

Gittikçe sağa kayan bu yorum sadece belirli konularda hayat belirtisi göstermeye başlamıştır. İlgisi dışında kalan ya da klasik yorumu etkilemeyecek noktaları dikkate almamış, yok saymış ya da yorum yapmamayı tercih etmiştir. Bu yok sayma, bu grubu

gerçeklikten ve akılcılıktan yavaş yavaş uzaklaştırmış bir çeşit popülist ve hamaset çizgisine getirmiştir. Bunun tipik bir örneği olarak "1930'ların devrimcisi" olmak bir övünç kaynağı haline gelmiştir. Yapılması gerekenlerinin en iyisini Atatürk yaşarken gerçekleştirmişti dolayısıyla ne biz Atatürk'üz ne de onun yaptıklarından daha iyisini yapabiliriz düşüncesi yerleşmiştir. Buna dayanarak, yapılan devrimlerin yeterli olduğu, bunların korunması ve anlatılması yeterli görülmüştür. Bana göre ise bunun temel sebebi bu düşünceye sahip olanların değişen dünyayı kavrayamaması, ona ayak uyduramaması ve bugünle ilgili söz söyleyecek cesarete/ donanıma sahip olmamasıyla yakından ilgilidir. Çünkü daha önce söylenmemiş radikal bir düşünceyi dillendirmek eğer Atatürk'e dayandırılmıyorsa meşruluğu tartışılan ve Atatürkçü kitleden aforoz edilmeye sonuçlanabilir. Ek olarak, ortaya yeni bir fikir sunmak sorumluluk almayı gerektirdiği için mevcutla yetinmek de daha kolay ve pratik oluyor. Okuma, araştırma ve tartışma gibi zahmetlere girmeye gerek kalmıyor.

Yanlış anlaşılma sebebinin olmamak için birkaç noktaya temas etmek yerinde olacaktır. Atatürk çağının ilerisinde düşünen, zeki bir komutan ve devlet adamı olarak dönemin diğer komutan ve devlet adamlarının hatta toplumun beklediğinden çok daha fazlasını gerçekleştirmiştir. Ancak dünden bugüne gerek dünya gerek Türkiye büyük değişim ve dönüşüme uğramıştır. Çağdaşlaşma yolunda fazlasıyla çaba göstermesi gereken Türkiye, elindekilerin de kıymetini kaybetmeye başladığında anlamıştır. Nedendir bilinmez siyasi başarının ekonomik başarıyla taçlanması gerektiğini vurgulayan Atatürk'ken, O'nun ardılları

olduğunu ifade edenler bu konulara pek ilişmemektedir. “Kemalizm geçmişin bekcılığı değil geleceğin öncülüğüdür” sözünü her yere yazarların nedense geleceğe dair hayalleri, planları ve programları yoktur. Yarına dair söyleyecek sözü dahi olmayanlar nasıl Türk Devrimi’ni tamamlayacaktır? Nasıl ve hangi devrimi gerçekleştirecektir?

Önümüzde cevaplanması ve çözüm üretilmesi gereken onca konu varken yöntem, araç ve izlenecek strateji noktasında dahi aşgari müştereklerde buluşamamış durumdayız. Kenarda durup etliye sütlüye karışmadan büyük laflar edenleri değil, harekete geçip düşüncelerini gerçekleştirenleri tarih devrimci olarak kaydetmiştir. Türkiye’deki devrimcilik anlayışı ne yazık ki bir örgütçülük oyununa dönüşmüştür. Küçük olsun benim olsun hesabı uzlaşma ve birlikte hareket etme ortamı oluşmasını engellemiştir. Ayrıca bu işe soyunanların öncelikli olarak durum tespitini doğru yapmaları gerekmektedir. Çünkü tespit yanlışsa çözüm konusunda ele geçecek sonuç koca bir hiçtir.

Bu sayıdaki halkçılık konusunda yazılmış yazı da dâhil olmak üzere, yayına başladığımızdan beri Kemalizm, Türk Devrimi ve Altı Ok üzerine belirli noktaları temel alan bir çizgide yazmaya çalıştık. Bunu yaparken de bazen sakın bazen de fikri tartışmaları tetikleyecek bir üslup kullandık. Belki çok fazla yeni şeyler söyleyemiyoruz, zaman zaman eleştirdiğimiz noktalara bizler de dönüyoruz. Ancak kökünden uzaklaşan ya da hedefi şaşırın düşüncelerde ısrar etmiyoruz, yer yer bunları da hatırlatıyoruz. Kendimizi “en Kemalist” ya da “tek Kemalist” olarak görmüyoruz. 2021 yılı ile birlikte ele alacağımız dosya konularıyla, Atatürkçü çevrede pek

konuşulmayan ve tartışılmayan noktalara da değinmeyi planlıyoruz. Mevcut durumda hareket kabiliyetimiz kısıtlanmış olsa da fikri anlamda devinimi sürdürmeye devam edeceğiz.

Aslında bugüne kadar yazıklarımız ve söylediklerimiz “Nasıl bir Türkiye istiyoruz?” sorusuna vereceğimiz cevaplardır. Yani mevcut hâl ya da çoğunluğun kabul ettiği değil “olması gereken” için mücadele ediyoruz. Bu noktada çoğunluğa hoş görünmek için sessiz kalmayı yeğlemiyoruz. Çünkü biliyoruz ki, bugüne kadar ulaşan ve bir kısmı kronikleşen bu sorunlar geçmişte “tadımız kaçmasın” denilerek ötelenmiştir. Dolayısıyla devrimci bir ideolojiye sahip olduğunu düşünenlerin böyle bir duruma göz yummaları söz konusu bile olamaz. Devrimci ve radikal bununla birlikte demokratik sınırlar içerisinde sorunlarımıza çözüm üretmek, birlikte yaşamının yollarını aramak ve toplumsal bir mutabakat oluşturmak için mücadelemize devam edeceğiz.

Tüm bunları düşünüp yazarken aklıma katledilen kadınlar, istismara uğrayan çocuklar, canice davranılan hayvanlar, bebeği için mama çalmaya çalışan baba geliyor. Sağlık çalışanları, atanamayan öğretmenler, işsizlik ve borç batağına saplanmış milyonlar... Gözümde, eline “iş-aş” yazarak intihar eden vatandaşımızın fotoğrafı canlanıyor. Kulaklarımda emeğinin karşılığını almak için mücadele eden madencinin oğlunun sesi yankılanıyor:

“Babamın hakkını verin!”

Başta açlık ve yoksulluk olmak üzere, devrimci düşünceye sahip olan herkes bu mücadeleye omuz vermek durumunda, taa ki Cumhuriyet yeniden kimsesizlerin

kimsesi olana kadar...

Emeğe ve Düzene Tutulan Bir Kara Ayna Ken Loach Sineması

Çağlar KUZLUKLUOĞLU

Dijital dönüşüm, yapay zeka ve “insansız” X’ler çağında, tuhaf gibi görünen “makus talih” insanlar ve insanlığın yakasını bırakmıyor. Ne gariptir ki, şimdilerde virüs ile resmedilen bela(lar) silsilesi, Tolstoy’un “ekmek pahalı, emek ucuzdu” tasvirinin sadece güncel ve sansasyonel bir yansıması.

Doksanına merdiven dayamış olan Ken Loach II.Dünya Savaşı’nın hemen öncesinde doğdu. Oxford Üniversitesi hukuk fakültesinden mezun olduktan sonra; önce tiyatrolarda oyunculuğa sonra da televizyon yapımlarında yönetmen asistanlığı ve yönetmenliğe başladı. İlk filmi Poor Cow’u Londra’nın bugününde de var olan kenar mahallelerinde çekti. 1967’deki feminizm temalı ilk filminin ardından bu kez Ken Loach 1969’da Kerkenez ile izleyenleri kömür madenlerine götürdü.

Dünyanın sosyal ve ekonomik seyrine paralel ve de toplumcu imzasını zaman ve ana akım tesirinden bağımsız olarak yansıtan Ken Loach’un, bugün onu benzersiz kılan asıl yanı ise 1990’larda “hiç bitmeyecek” zaferini ilan eden neoliberal dünya temasına yönelik sinemada getirdiği bakış açısıdır.

Loach’un sinemasında başrolde net bir biçimde işçi sınıfı, mekanlarda ise bugün dünyanın yarından fazlasının evrenine denk biçimde yoksulların, işsizlerin, kıt kanaat geçinenlerin ve orta sınıfların yaşam alanları vardır. Asli yaşam koşulları, özellikle Türkiye’den alışkın olduğumuz “fakir mahalle, villa, plaza ve hırçın aşıklar” bayatlığı ile laboratuvar klişelerden çok uzakta, izleyenleri her türlü koşul ve şartta günümüz düzeninin karanlıkta bırakılan yerlerinden yakalayacak biçimde anlatılır.

Bir Başkadır’ın son günlerde

salladığı ülkemiz iklimine de, Britanya’ya da, dünyanın herhangi bir yerindeki insanlara da aktarımı nettir Ken Loach’un. Cannes 2016’daki ödül konuşmasında kurduğu “Şu anda bir umutsuzluk döneminden geçiyoruz. Böyle umutsuzluk dönemlerinden kötülük yararlanmaya çalışır. Biz yaşlılar bunun ne gibi sonuçlar doğurabileceğini biliriz. Buradan bir umut mesajı göndermeliyiz. ‘Başka bir dünya mümkün ve gerekli’ demeliyiz.”. cümlelerindeki gibi. Ciddiye alınmak isteyen ve ciddiye alarak bir şeyler izlemek isteyenlere Ken Loach’lu seyirler!

Uluslararası İlişkilerde Ekonomik Yaptırımlar ve Türkiye

Ahmet Yavuz GÜRLER

Uluslararası ilişkilerde ekonomik yaptırımlar, politik amaçlarla, bir veya daha fazla uygulayıcı (devlet, uluslararası örgüt) tarafından bir veya daha fazla hedefe (devlet, yönetim, grup, kişi, şirket) uygulanan ekonomik (ticari ve/veya finansal) baskıdır. Üç amaçla ekonomik yaptırım uygulanır:

- Hedefin davranışını değiştirmek (Birinci Irak ambargosu –Irak’ı Kuveyt’ten çekilmeye zorlamak, Eski Yugoslavya –işgalci güçleri geri çekilmeye zorlamak),

- Hedefi zayıflatmak (ikinci Irak ambargosu –Savaş öncesinde zayıflatmak, Taliban/El Kaide rejimi –terörizm finansmanını kesmek),

- Hedefi cezalandırmak ve/veya mesaj vermek (OPEC petrol ambargosu –Amerika ve İsrail’i cezalandırmak + onlarla iş yapan şirketlere gözdağı vermek, Küba ambargosu (Helms Burton Act) – Küba’yı cezalandırmak + onlarla iş yapan şirketlere gözdağı vermek).

Ekonomik yaptırımlar, “diplomasi” ve “savaş” arasındaki bir dış politika enstrümanıdır. Diplomatik baskıdan daha çok can yakar. Savaştan daha az can yakar ve çoğunlukla savaşa gerek kalmaması için kullanılır. Ama savaş sırasında (Napolyon Savaşları, Dünya Savaşları, vb.) veya bir savaş hazırlığı olarak (Afganistan, Irak, vb.) da kullanılabilir. En az silah kadar etkili bir enstrümandır.

Ticari ve finansal olmak üzere iki çeşit yaptırım aracı vardır. Ticari araçlar: Ambargo (embargo) ve boykottan (boycott) oluşur:

- Ambargo, Hedef mal, hizmet, teknoloji sağlanmasının tamamen veya kısmen yasaklanmasıdır (Özellikle silah, uçak, enerji, vb. Hedef açısından stratejik öneme sahip şeylere konur).

- Boykot, Hedef mal veya hizmet alınmasının tamamen veya kısmen yasaklanmasıdır (Özellikle petrol, elmas, vb. Hedefin satabileceği önemli şeylere konur).

Klasik ambargo/boykot başka araçlarla da güçlendirilebilir. Mesela:

- Yeniden ihraç ve yeniden ithal yasakları konabilir (Uygulayıcılara ait şeylerin Üçüncü Ülkeler üzerinden Hedefe ihraç edilmesi ya da tam tersi).

- Taşıma yasakları konabilir (Uygulayıcıların yetkisine tabi gemiler ve uçaklar taşıma yapmazsa, Hedef ile Üçüncü Ülkeler arasındaki ihracat ve ithalat da zarar görebilir).

- Abluka veya uçuşa yasak bölge uygulanabilir (Tarafsız gemi ve uçaklarda Hedef ülke ile sefer yapamazlar. Taşınamayan mal teslim de edilemez).

- Hedef ile ticaret yapmaya devam eden Üçüncü Ülkeler veya onların şirketleri hedef alınabilir. Buna ikincil hedef (secondary target) denir.

Finansal araçlar: Her türden bankacılık hizmetini ve sigortayı içerir. Mesela:

- Hedefin (ülke, kişi, şirket) varlıkları dondurulabilir (Amerikan ve Avrupa finans kuruluşlarının erişebildiği bütün malvarlığına el konur).

- Hedefe (ülke, kişi, şirket)kredi vermek, garanti vermek, akreditif, vb. finansal hizmetler sağlanması yasaklanabilir.

- Hedef ülke finans kuruluşlarıyla ilişki kurulması yasaklanabilir (Şube, joint venture, muhabirlik, vb. iş birlikleri –Kredi, vb. ilişkiler –Hedef ülke SWIFT dışına atılabilir).

▪Hedefe (ülke, kişi, şirket) Dolar/ Euro ödemeleri yasaklanabilir (Dünya çapında hiç kimse yapamaz).

▪Hedef ülke para birimiyle her türlü finans işlemi yasaklanabilir (Riyal örneği).

▪Hedef sigorta/reasürans sağlanması yasaklanabilir (Belirli kişiler ve şirketler, projeler, gemi ve uçaklar, vb.).

Kombinasyonlar: Finansal ve ticari yaptırım araçları, Hedefin finans, enerji, savunma, otomotiv, vb. belirli endüstrilerini çöktecek şekilde kombine edilebilir. Buna menü esaslı (menu-based) yaptırımlar denir. Amerika ve Avrupa'nın BM yatırımlarına ilave olarak koydukları, İran'ın enerji endüstrisini hedef alan yaptırımlar (2010) buna iyi bir örnektir.

Dünyada, uluslararası ve ulusal olmak üzere, iki çeşit mekanizma vardır. Uluslararası mekanizmalar: Halen en önemli mekanizma BM Güvenlik Konseyi'dir. Bu mekanizma hakkında şunları bilmek gerekir:

▪Bu ekonomik yaptırımlara Türkiye dahil bütün BM üyeleri "hukuken" uymak zorundadır (BM Şartı, m.41 ve 23, 103, 2/5).

▪BM'nin kuruluşundan 1990'a kadar, bu mekanizma sadece 2 kere kullanıldı (Soğuk Savaşta Rusya her şeyi reddediyordu). Fakat 1990-2015 arasında tam 29 yaptırım rejimi yürürlüğe kondu.

▪BMGK kararları daimi üyelerin (Amerika, İngiltere, Fransa, Rusya, Çin) "oy birliği" ile alınır ve her birinin "veto" yetkisi vardır.

▪Hangi ülkenin hükümetinin "meşru, gayrimeşru veya terör destekçisi" olduğunu, hangi örgütlerin "terörist" olduklarını onlar söyler ve bunun tersi de

doğrudur (Mesela Amerikan vetosu nedeniyle İsrail'in, Rusya vetosu nedeniyle Esat'ın gayrimeşru ilan edilmesi asla söz konusu olamaz).

▪Uygulanacak yaptırımların kapsamını beş ülke belirler (Mesela 2010 İran yaptırımlarında, Çin vetosu nedeniyle, enerji hariç tutuldu).

Ulusal mekanizmalar: Her ülkenin kendi hukukuna göre uyguladığı yaptırımlardır (Mesela Amerika'da başkan emirleri ve/veya CISADA gibi özel kanunlarla konur). Şunları bilmek gerekir:

▪Türkiye, "hukuken" bunlara uymak zorunda değildir. Buna karşılık, politik/ekonomik zorunluluklar olabilir.

▪BMGK mekanizması "hiç işletilemediği" durumda ulusal yaptırımlar konur (Amerika'nın Küba ambargosu, Hamas'ı terör örgütü sayması, vb.). "Kısmen işletilebildiği" durumda ise kalan kısım için ilave yaptırımlar konur (İran hakkındaki 1929 sayılı BMGK Kararında silah ambargosu ve nükleer program dahil olmasına rağmen enerji hariç tutulduğu için ABD ve AB enerji endüstrisine "ilave yaptırımlar" koydular).

▪Ulusal yaptırımlar, ne kadar "uluslararası işbirliği" sağlanırsa o kadar başarılı olur, Hedef o kadar köşeye sıkışır (Aksi halde, Üçüncü Ülkelerle ticaret yapar, Uygulayıcılar mal satamadıklarıyla kalırlar). Bu işbirliği, Üçüncü Ülkelere diplomatik baskı yaparak sağlanır. 1998 G-7 Uzlaşması, bu konudaki kurumsal işbirliğidir.

Yaptırımlar konusunun Türkiye açısından durumuna bakıldığında da tarihte Cumhuriyet dönemiyle beraber yaygınlaşan ilk ambargo Kıbrıs Barış Harekatı takibindeki

yaşanan durumlarla olmuştur. Türkiye'ye ambargo uygulanma sebepleri şunlardır: 5 Şubat 1975'te başlayan ve üç yıl devam eden ambargonun sebepleri Haşhaş ekim yasağının kaldırılması, ABD'nin Vietnam mağlubiyeti, hükümete güvenin azalması ve Watergate skandalı sonrası Nixon'un istifa etmesidir.

O dönemin Türkiye'sinin ambargoya karşı şu tarz uygulamaları olmuştur. 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin kurulduğu açıklanmıştır. 25 Temmuz 1975'te ABD'ye nota verilerek ABD Savunma İşbirliği Anlaşması (3 Temmuz 1969) yürürlükten kaldırılmıştır. Türkiye'deki bütün Amerikan üs ve tesisleri Türk Silahlı Kuvvetleri'nin "kontrol ve gözetimi" altına alınmıştır. Amerika bu karşı yaptırımlara karşı istediklerini yerine getiremediğinden 26 Mart 1976'da üslerle ilgili yeni bir Savunma İşbirliği Anlaşması imzalamak zorunda kalmıştır. Bu anlaşmanın yürürlüğe girmesi ambargonun kaldırılması şartına bağlanmıştır. 26 Eylül 1978'de Jimmy Carter'ın başkanlık döneminde ambargo tamamen kaldırılmıştır.

Günümüze gelindiğinde ise ABD, Rusya'dan S-400 Hava Savunma Sistemlerinin alımı sebebiyle Türkiye'ye birçok yaptırım uygulama kararı almıştır. Türkiye Cumhuriyeti Savunma Sanayii Başkanlığı hedef alınırken, Türkiye yaptırım kararına tepki göstermiştir. Dışişleri Bakanlığı kararı tek taraflı görmüştür.

ABD Hazine Bakanlığında yapılan açıklamada, Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı (SSB), Savunma Sanayii Başkanı İsmail Demir ve Başkanlık yetkililerinden Mustafa Alper Deniz, Serhat

Gençođlu ve Faruk Yiđit yaptırım listesine eklenmiştir. Ayrıca ABD'ye girişleri yasaklanmıştır. ABD'deki mal varlıkları dondurulmuştur.

Ortaya çıkan bu sonuç ve ambargoların uygulanma sürecini bakıldığında karşılıklı iki tarafı zora soktuğunu, istenilen karşılığın alınamadığı aşıkardır. Çünkü müttefik ülkelerin birbirlerine karşı eylemleri sorun oluşturmuştur. Türkiye'nin orta büyüklükteki devlet olması ve bölgesel etkinlik sağlama durumundan dolayı savunma ihtiyacının karşılanması gerekmektedir. Ama bilindiği üzere tek bir ülkeyle çok fazla yoğun ilişki ortaya konulduğunda Kıbrıs Harekatındaki gibi ambargo ile karşılaşabilmek ülkenin çıkarlarını zedeleyici bir durum olmaktadır. ABD'nin bu bağlamda ikili oyun oynuyor olması Türkiye gibi müttefik ülkeleri kendisinden uzaklaştırır bir noktaya getirmiştir. Yani ez cümle kısa vadede istenilenler gerçekleşse de orta ve uzun vadede müttefik ülkelerin konumu birbirlerini kısıtlayıcı ve zorlayıcı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamdan bakınca Kıbrıs Harekatındaki ambargo ve dönüşü vari bir süreç kaçınılmaz olabilir. ABD'nin dış politika karar alıcılarının bu durumu büyük sorun haline dönüşmektedir. İkili ilişkilerde devletlerin birbirlerinin ihtiyaçlarına saygı duyup gereğinin yapılmasına olanak sağlamaları gerekmektedir.

Kitap İncelemesi: Taylan Özbay, Edebiyatımızın Ustalarının Gözünden Atatürk ve Devrimin Yönü

Muharrem ANIL

Günümüzün önemli aydın, yayıncı ve yazarlarından Taylan Özbay'ın "Edebiyatımızın Ustalarının Gözünden Atatürk ve Devrimin Yönü" kitabı geçtiğimiz Şubat ayında Telgrafhane Yayınları'ndan çıktı.

Özel olarak seçilmiş 10 ismin,; Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Aziz Nesin, Sait Faik Abasıyanık, Orhan Veli, Oktay Akbal, Halikarnas Balıkcısı, Rifat Ilgaz, Melih Cevdet Anday, Orhan Kemal ve Ceyhun Atuf Kansu'nun İstiklal Savaşı, Türk Devrimi, Atatürk ve toplumsal düzene dair hatıra, anekdot ve alıntlarıyla desteklediği kitabında, Özbay aslında bir dönemi incelemiyor, bir yön saptamaya çalışıyor.

Uzun süren, büyük bir emeğin ürünü olduğu içeriğindeki çeşitlilik ve zenginlikten belli olan bu kitap ile Özbay, dün ile bugün ve gelecek arasındaki bağlantıyı kurmamıza önemli bir katkı koyuyor. Hafıza tazelememizi sağlıyor.

Bunu yaparken de, bugün pek çoklarının yaptığı gibi, alışlageldik şekilde, 1919-1938 devrimler dönemini değil, özellikle hemen sonrasında Türk edebiyatının burçlarında parlamış isimlerin bakışlarını çevirdikleri istikameti irdeliyor, böylece unutulmaya yüz tutanları hatırlatıyor, Atatürk'ten bir adım sonrasını sezmeye çalışıyor. Bize, Türk devriminin yönü tartışmasına dair çok büyük tanıklar gösteriyor.

Bugün, özellikle 90'lı, 2000'li yıllarda doğan nesil için, sadece şiirde Garip akımının öncüleri olarak bilinen Orhan Veli ve Melih Cevdet'in, sadece Türk öykücülüğündeki rolüne vurgu yapılan Orhan Kemal'in, non-teist kimliği ile ön plana çıkarılan Aziz Nesin'in, Hababam Sınıfı'ndan ibaret sanılan Rifat Ilgaz'ın ve

benzer kaderi paylaşan diğerlerinin toplum hayatına dair de ne denli şuurlu birer dava insanı olduklarının altını bir kez daha çiziyor.

Bu yönüyle aslında, Özbay'ın kitabı Türk edebiyatının toplumsal düşünce boyutunu merak edenler için de bir rehber niteliği taşıyor.

Zira bugün Orhan Veli'nin "İrticayı nerede görürsek, yenmeye çalışacağız." diye cesurca haykırdığını bizlere hatırlatan kaynak pek azdır. Onun için hep, suya sabuna dokunmayan şair profili çizilmektedir.

Oysa, Özbay'ın kitabında görüyoruz ki; tarih içerisinde toplumun ilerici kesimleriyle her biri farklı biçimlerde etkileşim kurmuş, bu isimlerin tamamının ortak noktaları şunlardır: derin bir yurt sevgisi ve millete duyulan yüksek muhabbet, Atatürk'ün, İstiklal Savaşı'nın ve Türk Devrimi'nin Türk toplumunun ileri atılma macerasındaki önemli rolünü kavramış olmak, bu devrimlerin halkçı ve toplumcu bir çizgide daha da ileriye taşınması gerektiğine olan inançları ve bu yönde yılmadan çalışmaları. Zira, kitaptan alıntılacak olursak, Melih Cevdet'in ifadesi ile "Devrim, bir varış noktası değil, yol açıcı ilk adımdır."

Yine Özbay, tamamı sol tandansta yer alan bu isimler aracılığıyla, bugünün solcularına ve Atatürkçülerine de anlamlı bir mesaj iletmektedir. Bu noktada, Ceyhun Atuf Kansu'dan kitapta yer alan iki alıntı yaparak, bu mesaj konusunda bir fikir oluşturmaya çalışalım.

İlki bugünün solcularınadır:

"Cumhuriyet devrimi ya da Atatürk devrimi yadsındı mı, her yeni ilerici deney, kendi köprü

ayaklarını yıkmış olur.”

İkincisi ise günümüzün
Atatürkçülerine:

“Halk yönetimi hangi halka dayanıyor? Yoksul halka mı? Yoksa sınıfsızlığın gölgesinde boy atmış çıkarlar oligarşisine mi? Halkçılık ilkesi, yoksul halkın ilkesidir.”

Velhasıl, Taylan Özbay tutkuyla üzerine alındığı misyonuna uygun şekilde aydınlık vazifesini yerine getirmeye devam ediyor. Ve bize göre, ülkedeki her ilericinin kütüphanesinde bulunması gereken, bir rehber değerinde “Edebiyatımızın Ustalarının Gözünden Atatürk ve Devrimin Yönü”.

Öyleyse biz de incelememizi, Taylan Özbay’ın cümleleri ile sonlandıralım:

“Bir güzel yol vardı, yürüyorduk, yarım kaldı; o yola yeniden dönülsün isteriz...”